

Fiatalok családalapításhoz, házassághoz és gyermekvállaláshoz kapcsolódó attitűdjei a családi minták tükrében

NCSSZI CSPI

2012. május 30.

Tartalom

1	Bevezetés.....	3
2	A kutatás módszertana	5
3	A lekérdezettek szociodemográfiai jellemzői	9
3.1	Demográfiai összetétel, párkapcsolatok	9
3.2	Társadalmi ismérvek: iskolai végzettség, jövedelem és vallásosság.....	17
4	A házasságkötésre ható tényezők	22
4.1	A házasság feltételei	22
4.2	Különböző szempontok percipiált jelentősége a házasságkötés bekövetkezésében .	26
5	Gyermekvállalás – tények, tervek, attitűdök.....	35
5.1	Gyermek száma, tervezett gyermekek száma.....	35
5.2	A gyermekvállalás percepciója – előnyök és hátrányok	39
5.3	Gyermekvállaláshoz szükséges tényezők.....	41
5.4	Gyermekvállalás egyéb tényezőinek megítélése	44
6	Válás, korosztályi metszetben	48
7	Összegzés	58
8	Mellékletek.....	62
8.1	Online kérdőív	62
8.2	Telefonos felmérés kérdőíve	76
8.3	A kérdezettel szociodemográfiai jellemzői	82
8.4	A házasságkötésre ható tényezők	84
8.5	Gyermekek száma.....	85
8.6	Percepció – előnyök és hátrányok	86
8.7	Gyermekvállaláshoz fontos tényezők.....	87
8.8	Gyermekvállalás egyéb tényezőinek megítélése	88
8.9	Válás	89

1 Bevezetés

Jelen kutatás három korcsoport (18-29 évesek, 30-40 évesek és 50-65 évesek) családalapításhoz, gyermekvállaláshoz és házasságkötéshez kapcsolódó attitűdjeit vizsgálja. A két fiatal korcsoport tagjait a felsőfokú képzettséggel rendelkező, vagy felsőfokú képzésben résztvevő fiatalok közül választottuk ki, még az idősebb korcsoportot viszonyítási csoportként használtuk olyan kérdéseknél, ahol a generációs folyamatokat kívántuk feltárni. A magasan kvalifikált fiatalok kiválasztását az indokolja, hogy kutatások szerint leginkább körükben nem születnek meg a kívánt gyermekek (Spéder Zsolt 2003; Spéder Zsolt-Kapitány Balázs 2007; Gábos András-Gál Róbert Iván-Kézdi Gábor 2005, 2009), továbbá náluk észlelhető leginkább a gyermekvállalás halogatása. A téma fontosságát és aktualitását jelzi - noha csak óvatos közgazdaságtani becslések léteznek erre vonatkozóan -, hogy a meg nem született gyermekek hiányából eredő jövőbeli „veszteség” mind gazdaságilag, mind társadalmilag hatalmas kockázatokat hordoz magában. A jóléti struktúrákra (egészségügy, oktatás, nyugdíj stb.) gyakorolt közvetlen hatáson túl, mindez alapvetően átalakítja a jóléti államot működtető termelési, fogyasztási és újraelosztási folyamatokat.

A statisztikák alapján a fejlett világ országaihoz hasonlóan Magyarországon is **egyre magasabb életkorban hozzák világra az anyák első gyermeküket**. Jelenleg az első gyermek abban az életkorban születik meg, amikor 20-30 évvel ezelőtt a nők már befejezték termékenységüket. A 30 éves nők kétharmada tervez gyermekeket, de közülük csak 20% a tudatos tervező (stabil párkapcsolatban, fogamzásgátlást mellőzve), a többiek kívárnak. Ennek köszönhető, hogy körükben végül nagyon magas lesz a gyermektelenek aránya. Becslések szerint (KSH NKI 2011) az 1980-ban született generáció negyede lesz gyermektelen 45 éves korában, mely arány az 1963-as generációnál még csak 8,6% volt. A gyermektelenség legtöbbször nem tudatos döntés következménye, a gyermekvállalás halogatásával a nők kicsúsznak biológiailag termékeny korból. A jelenség különösen a magas iskolai végzettségűeknél érvényesül.

A kutatás másik fókusz a házasság és családalapítás folyamatai köré szerveződik. A **házasság intézményének erodálódása**, az élettársi együttélési formák elterjedése, valamint a tudatosan vállalt partner nélkülség negatívan korrelál a gyermekszületések számával.

Noha folyamatosan növekszik a házasságon kívül született gyermekek száma, a házasságban élő nők termékenységi rátája még mindig kétszerese a nem házastársi kapcsolatban élőkének (KSH 2011). Noha a válások száma évről évre növekszik és egyre kevesebb házasságot kötnek, mégis a házasság a társas együttélés legstabilabb és legtartósabb intézménye.

A kutatási jelentés hármas tagolásban (házasságkötés, gyermekvállalás, családi konfliktusok és válás) vizsgálja a jelenséget.

2 A kutatás módszertana

A kérdőívek elkészítését (egyeztetve a külső adatfelvételi partnerrel) az NCSSZI munkatársai, az adatfelvételek lebonyolítását külső partner, a Forsense Intézet végezte. A kutatásban részt vevő partnerek:

- NEFMI Családpolitikai Főosztály (megrendelő)
- NCSSZI Családpolitikai Iroda – CSPI (végrehajtó)
- Forsense Intézet - KP (külső partner)

A kutatás módszertanának bemutatása során támaszkodunk a Forsense Intézet kutatási beszámrlójára.

A házasságkötéssel, családalapítással kapcsolatos attitűdök vizsgáának kérdőíves szakasza két célcsoportban, kétféle módszerrel történt. A fiatal felnőttek körében elektronikus kérdőíves, önkitöltős felméréssel (CAWI), míg az 50-65 év közöttiek körében telefonon, kérdezőbiztosok segítségével végzett, számítógéppel támogatott (CATI) adatfelvételi módszerrel zajlott a megkeresés.

Az **online survey** felmérés alapsokasága az **internetet használó, felsőfokú képzettséget adó intézménybe járó vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező 18-40 éves korosztály**. A megkeresés előzetesen megvásárolt (magyarországi fiatal felnőtteket tartalmazó) e-mail eléréseket tartalmazó címlista beszerzését követően, elektronikus lekérdező rendszer segítségével történt. A megkérdezettek e-mailben egy felkérő levelet kaptak, melyben egy, a kutatás kérdőívére mutató internetes link volt elhelyezve, ennek segítségével a felmérésben részt venni hajlandó megkeresettek végigolvasták a kérdéseket és az előre megadott válaszkategóriák segítségével válaszolhattak rájuk. A kérdezés anonim módon történt, a válaszolók személyes adatai (ide értve az e-mail címeket) és a válaszokat tartalmazó adatbázisok nem kapcsolhatóak össze utólag sem.

A kutatás második fázisában **telefonos interjúk készültek, 500 fős rétegzett mintán**. A kutatási tervben meghatározott cél az volt, hogy elsősorban a nem aktív internet használó csoportok is bekerüljenek a kutatásba, a célcsoport az 50-65 év közötti korosztályként lett

meghatározva. Az online kérdőív alapján egy rövidebb, a telefonos kérdezésnek megfelelően átalakított kérdéssor alapján került sor az interjúkra.

A survey kutatás kérdőívei a két célcsoportban (fiatalok, idősök körében) végzett felmérések esetén hasonló alapkérdéseket tartalmaztak, de a különböző adatfelvételi módszereknek megfelelően némi eltérés is volt közöttük.

Az online kérdőív összesen 55 fő kérdést tartalmazott, melyek közül 18 több-ítemes kérdés volt, egyenként eltérő, 5-10 alkérdéssel. A kérdőív hossza nyomtatott változatban 12 oldal. Az online kérdőív kérdéscsoportjai:

- Demográfiai és lakásadatok
- Iskolai végzettségi és foglalkozási, jövedelmi adatok
- Családi minták, emocionális környezet (elsődleges családra vonatkozó kérdések)
- Jelenlegi család
- Házasság, párkapcsolat
- Gyermekvállalás
- Kiegészítő kérdések

A kérdőívek úgy kerültek összeállításra (és a felmérést segítő számítógépes programban leprogramozásra), hogy az adott kérdések relevancia szerint, csak a korábbi kérdéseknek megfelelő alcsoport számára legyenek megválaszolhatók (előfeltételek, léptetések, ugrások definiálása segítségével).

A telefonos kérdőív összesen 80 felolvasandó kérdést (fő, és/vagy alkérdést) tartalmazott, a kérdőív a mintavételi módszerből adódóan néhány alapvető demográfiai kérdéssel bővült, illetve néhány kérdés elhagyásra került és a kérdőív alkérdéseinek száma a legtöbb esetben csökkentve lett, hogy a telefonos interjú hossza ne haladja meg a 20 perces átlagidőt. A főbb kérdéscsoportok:

- Kvótakérdések, munkahellyel és lakással kapcsolatos kérdések, szocio-demográfiai jellemzők
- Családdal kapcsolatos kérdések
- Gyermekvállalással kapcsolatos kérdések

A kvantitatív szakasz adatfelvétele 2012. április 10. és május 18. között történt.

A 18-29 éves korcsoportot, valamint a 30-40 éves korcsoportot online kérdőív segítségével kérdeztük. A fiatalabb korcsoportban 500 fős kvótás mintát alakítottunk ki, amelyhez településtípus és nem szerint alakítottunk ki kvótákat a felsőfokú végzettséggel rendelkező internetezők közül. A 30-40 évesek (N=367 fő) mintájának kialakításakor a nyers adatokat súlyoztuk a felsőfokú végzettségű internetezők településtípus és nem szerinti megoszlásához¹.

A telefonos adatfelvétel mintaválasztása kétlépcsős rétegzett véletlen mintavétellel történt, ahol a rétegzési szempontokat a települések regionális és méret szerinti típusai alkották. Az első körben kiválasztott háztartások esetén, a második lépcsőben szűrő kérdőív segítségével történt az interjúalanyok kiválasztása (kiválasztási és kvótaszempontok alapján). A minta mérete 500 fő. A telefonos minta reprezentatívitására az alábbi kvótaképző szempontok lettek meghatározva:

- nem
- iskolai végzettség
- területi elhelyezkedés

A mintára vonatkozó előzetes kvóták pedig így lettek meghatározva: 50 és 65 év közötti lakosság került kiválasztásra, ahol 46% férfi, 53% nő; alapfokú végzettségű 58%, középfokú végzettségű 27%, felsőfokú végzettségű 15%; fővárosi 18%, megyei jogú városi 19%, egyéb városi 31%, községben élő 32%. Továbbá a kiválasztott minta (címlista) regionálisan reprezentálja az adott korosztály országos területi megoszlását. A vidéki sokaságra vonatkozóan a következők szerint:

1. tábla: A telefonos kutatás regionálisan megoszlása

Pest megye	14%
Közép-Dunántúl (Fejér, Komárom-Esztergom, Veszprém)	13%
Nyugat-Dunántúl (Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala megye)	12%

¹ A kvóták kialakítása és a súlyozás során a Központi Statisztikai Hivatal és a Nemzeti olvasottsági Kutatás adatai támaszkodtunk.

Dél-Dunántúl (Baranya, Somogy, Tolna megye)	12%
Észak-Magyarország (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád megye)	15%
Észak-Alföld (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)	17%
Dél-Alföld (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megye)	16%
Összesen	100%

Az elemzés során azokban a táblázatokban, amelyekben a három korcsoport adatát hasonlítjuk össze, nem szerepeltettünk összesen oszlopot, mert a három korcsoport adatai két különböző adatfelvételtől származnak.

3 A lekérdezettek szociodemográfiai jellemzői

3.1 Demográfiai összetétel, párkapcsolatok

A nemek tekintetében megállapítható, hogy több nő válaszolt a kérdőívünkre (57,4 %), mint férfi (42,6 %). Illetve a 18-29 éves korosztályból is többen válaszoltak a kérdésekre (57,7 %), mint a 30-40 évesek (42,3 %).

2. tábla: Mi az Ön neme?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
Férfi	202	23,3	167	19,3	369	42,6
Nő	298	34,4	200	23,1	498	57,4
Összesen	500	57,7	367	42,3	867	100

A családi állapot terén a legnagyobb változást a válások mutatják. A jelenség háttérében a család megváltozott szerepét és értékelését, a vallásossághoz kötődő etikai normák háttérbe szorulását, az értékek átrendeződését lehet megemlíteni. 1978-tól a megszűnő házasságok (válás, halálozás) száma rendre meghaladta a megkötött házasságok számát.

3. tábla: Hivatalos családi állapot

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
Nőtlen, hajadon	411	47,4	102	11,8	513	59,1
Házas	82	9,4	227	26,2	309	35,6
Elvált	7	0,8	39	4,5	46	5,3
Összesen	500	57,6	368	42,4	868	100

A következő kérdésnél szintén ugyanez a tendencia fedezhető fel. A legtöbb válaszadónak van házastársa vagy élettársa, akivel együtt is él. Ők nagyobb arányban a 30-40 éves korosztályban vannak jelen. Az egyedülállók aránya (nincs sem élettársa, sem partnere) a 18-29 évesek több mint 20%-ánál megfigyelhető, ami a 30-40 éveseknél mindössze 6,3%-ot jelent. A partnerrel rendelkező, de külön élők aránya a legkisebb arányban van jelen mindkét korosztálynál, továbbá az összes válaszadó tekintetében is.

A fiatalabb korosztály vonatkozásában az egyedülállók viszonylag magas arányának egyik magyarázata lehet a „szingliség”, akiket ma már új életív-csoportnak tekinthetünk. Általában

azokat a 25-34 év közötti nagyvárosi fiatalokat tekintjük szingliknek, akik még nem rendelkeznek házastárssal, piacképesek a munkaerőpiacon, önálló jövedelemmel rendelkeznek, gyermekük még nincs és viszonylagos jólétben élnek. Felelősséget elsősorban csak magukért, esetleg partnerükért vállalnak. Munkájukban és szabadidejükben egyaránt aktívak.

4. tábla: Van Önnek élettársa, vagy barátnője/partnere?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
Házastársa, élettársa van és együtt élnek	163	18,8	278	32,0	441	50,8
Partnere/élettársa van, de nem élnek együtt	145	16,7	35	4,0	180	20,7
Nincs sem élettársa, sem partnere	192	22,1	55	6,3	247	28,5
Összesen	500	57,6	368	42,4	868	100

A következő kérdésnél (Mennyi az Ön élő gyermekeinek a száma?) azokat a szempontokat is figyelembe vettük, amikor a kérdezett vagy partnere gyermeket várnak. Tehát a közeljövőben születendő gyermek/ek száma is beleértendő a kérdésbe. Ily módon a válaszadók többségének közel 65%-ának) nincsen gyermeke, ami a 18-29 évesekre jellemző leginkább. A szülők többségében a 30-40 éves korosztályból kerültek ki. Ez magyarázható például a termékenység szociológiai elméletével, mely szerint a családok nem kalkuláció alapján döntenek a gyermekvállalásról, hanem követik azokat az értékeket és viselkedési normákat, amelyeket a társadalmi környezetükben elfogadnak. A gazdasági prosperitás, a kedvező jövő felfelé, a tartós depresszió és a pesszimista jövőkép lefelé módosítja a társadalom által ideálisnak tartott gyerekszámot.

Ma a családok kevesebb gyereket kívánnak, mint 25-30 évvel ezelőtt, illetve kevesebb a házasságkötés, sokan életük végéig nem mennek férjhez. A közgazdasági magyarázatok szerint a csökkenés oka, hogy a gyermekek költségei gyorsabban emelkednek, mint a belőlük származó hasznok, és a családok jövedelmei. A szociológiai elméletek szerint az alacsony gyermekszámhoz vezető normák azzal függenek össze, hogy a nők emancipálódtak, megnöttek a foglalkozási karrierambíciók, a fiatal házaspárok fogyasztási igényei emelkedtek, igény a mozgékony, változatos, kötetlen életmódra.

5. tábla: Mennyi az Ön élő gyermekeinek száma jelenleg?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
Nincs gyermeke	443	51,1	118	13,6	561	64,7
Van gyermeke	57	6,6	249	28,7	306	35,3
Összesen	500	57,7	367	42,3	867	100

A gyermekek tervezése kapcsán a kérdezettek majdnem fele azt a választ adta, hogy már nem tervez több gyermeket. Ők nagyobb arányban mutatkoznak meg a 30-40 éves korosztály tagjai között. Az egy gyermeket tervező válaszadók az egyharmadát teszik ki az összes válaszadónak, és jellemzően szintén a 30-40 évesek köréből kerülnek ki. A gyermekek számának növekedésével egyenes arányban csökken a tervezés valószínűsége. A négy vagy több gyermek tervezése mindössze négy válaszadónál látható, mindannyian a 18-29 éves korosztály tagjai.

Valuch Tibor kutatásai szerint jól megfigyelhetők a nagycsalád bomlásának a jelei is. 1970 és 1995 között a felére csökkent a családokkal élő rokonok száma. A családok átlagos nagysága is visszaesett a gyermekszám csökkenése miatt. A korábban általános több – 3 vagy 4 – gyermekes családdal szemben a kétgyermekes családok váltak uralkodóvá. A negyvenes évek végén a családok 1/4-e élt gyermek nélkül, 1990-ben arányuk már meghaladta az 1/3-ot. A háromgyermekes családok aránya 10 %-ról 5 %-ra esett vissza. A négy vagy több gyermeket nevelő családok aránya 1949-ben még megközelítette a 10 %-ot, 1990-ben már az 1,5 %-ot sem érte el.²

² Család, háztartás, a női tevékenységszerkezet és a szerepfelfogás változásai 1945 után, Szerző: Valuch Tibor

6. tábla: Hány gyermeket tervez még?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
Nem tervez már	11	3,6	141	46,1	152	49,7
Egy gyermeket tervez	21	6,9	89	29,1	110	35,9
Két gyermeket tervez	11	3,6	17	5,6	28	9,2
Három gyermeket tervez	8	2,6	2	0,7	10	3,3
Négy gyermeket tervez	2	0,7	0	0,0	2	0,7
Hat gyermeket tervez	1	0,3	0	0,0	1	0,3
Nyolc gyermeket tervez	1	0,3	0	0,0	1	0,3
Összesen	57	18,6	249	81,4	306	100

A gyermekkel nem rendelkező nők és férfiak is többségében (42,8% és 39,1%) két gyermeket szeretnének vállalni. Mindkét nem esetében a 18-29 éves korosztálynál magasabb ez az arány. Három gyermeket – a férfiak és nők tekintetében egyaránt – szintén a 18-29 éves korosztály vállalna. A férfi válaszadóknál nagyobb a hajlandóság a gyermek nélküli életre, mint a nőknél, szintén a fiatalabb generációnál, a férfiak esetében 11,6 %, a nőknél 4,9 %. Öt vagy több gyermeket már igen alacsony arányban vállalnának a válaszadók mindkét nem esetében, arányuk pedig a 30 év feletti korcsoportban nagyobb.

A pároknál az otthonteremtés mellett a másik kiemelkedő döntés a gyermekvállalás, a szülővé válás. Magyarországon a házasság fő céljának a gyermekvállalást tartják. A család normatív fogalma erősen társul a házasságkötéssel létrejövő férfi-női kapcsolathoz, amely később kibővül a gyerekekkel. A nyolcvanas évek végén Magyarországon a nők szülővé válásának életkora átlagosan 22 év. Az átlaghoz képest későn anyává válók csoportjára a magas iskolai végzettség (többnyire felsőfokú) és foglalkozási státus jellemző.

Ennek az az oka, hogy már a magasabb iskolai végzettség, mint kulturális hatás önmagában is a szülővé válás halasztására készíthet, másrészt a megszerzésével töltött idő alatt az anyai és tanulói szerep nehezen illeszthető össze.

A gyermekvállalással kapcsolatos magatartás az elmúlt évtizedekben nagy változásokon ment keresztül. A rendszerváltás előtt Európában először Magyarországon csökkent az egyszeri reprodukciós szint alá a termékenység.

Az 1980-as évek elejétől a termékenység továbbra is csökkenő irányzata mellett az anyák “öregedésével” találkozhatunk (2000-ben pl. a legtöbb 25-29 év között szültek).

A családok gyermekvállalással kapcsolatos döntéseit a szülők életkora, iskolai végzettsége, együttélési formája mellett alapvetően meghatározza a család gyermekvállalással kapcsolatos attitűdje. Statisztikai kutatások szerint a magyar családok életvezetésében meghatározóan dominál a gyermek, a gyermekvállalás, a gyermeknevelés értéke. Nemzetközi összehasonlításban Magyarországon bizonyult a legerőteljesebbnek a családcentrikus, gyermek-centrikus beállítódás, s e tekintetben alig van különbség nők és férfiak között. Ugyanakkor minél magasabb a nő jövedelme, a gyermekvállalás annál nagyobb használdozattal jár. Ezért is van, hogy az alacsonyabb jövedelműek, illetve a munkaerőpiacról kimaradók gyermekvállalási kedve a nagyobb.³

A Millward Brown nevű piackutató cég 2005-ös felmérései alapján egy új jelenséget különíthetünk el, az úgynevezett „dinki” (Double Income No Kids) jelenséget. Dinkiknek azokat a párokat (25-35 éves) nevezzük, akik a két fizetés érdekében lemondanak a gyermekvállalásról, mert fontosabbnak tartják az anyagi biztonságot. A magyar dinkikre is az a legjellemzőbb, hogy anyagi okokból döntenek egy időre a gyermektelenség mellett.

³ Csurgó Bernadett-Megyesi G. Boldizsár: Családi döntések, Munkamegosztás és társadalomszerkezet. . In: Kovách Imre (szerk): Társadalmi metszetek. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. 293-310.

7. tábla: Ha nincs gyermeke, hány gyermeket szeretne?

		18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
		N	%	N	%	N	%
férfi	nem szeretne gyermeket	24	9,3	6	2,3	30	11,6
	egy gyermeket	9	3,5	9	3,5	18	7,0
	két gyermeket	73	28,3	28	10,9	101	39,1
	három gyermeket	55	21,3	19	7,4	74	28,7
	négy gyermeket	13	5,0	10	3,9	23	8,9
	öt gyermeket	7	2,7	2	0,8	9	3,5
	nyolc gyermeket	3	1,2	0	0,0	3	1,2
	Összesen	184	71,3	74	28,7	258	100
nő	nem szeretne gyermeket	11	3,6	4	1,3	15	4,9
	egy gyermeket	21	6,9	9	3,0	30	9,9
	két gyermeket	110	36,2	20	6,6	130	42,8
	három gyermeket	90	29,6	9	3,0	99	32,6
	négy gyermeket	24	7,9	2	0,7	26	8,6
	öt gyermeket	1	0,3	1	0,3	2	0,7
	hét gyermeket	1	0,3	0	0,0	1	0,3
	nyolc gyermeket	1	0,3	0	0,0	1	0,3
	Összesen	259	85,2	45	14,8	304	100

A kérdezettek 31,6%-a városi lakos, 27,2%-uk pedig budapesti. A 30 év alatti korosztály többségben van mindegyik településtípust illetően a 30 év felettiekhez képest. A legkevesebben községekben laknak, a 18-29 évesek 10,4%-a és a 30 év felettiek 6,5%-a sorolható ide.

8. tábla: Milyen településen van az a háztartás ahol Ön jelenleg él, vagy legtöbb idejét tölti?

		18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
		N	%	N	%	N	%
Budapest		121	14,0	115	13,3	236	27,2
megyei jogú város		126	14,5	85	9,8	211	24,3
egyéb város		163	18,8	111	12,8	274	31,6
község		90	10,4	56	6,5	146	16,8
Összesen		500	57,7	367	42,3	867	100

A legtöbb válaszadónak (56,6%) saját, külön háztartása van, jellemzően a 30-40 éves korosztálynak. Szüleivel közös háztartásban 29,7%-ban a 30 év alattiak élnek, illetve a 30 év feletti korosztály 4%-a. Másokkal együtt bérlet lakásban, továbbá kollégiumban vagy diákszállón szintén a fiatalabb generáció lakik (4 és 3,1%-ban). Intézményi háztartásban mindössze három személy lakik az összes kérdezett közül.

A fiatalabb generációnak a szüleivel közös háztartásban való együttélésének az egyik lehetséges oka a posztadoleszcencia, vagyis az utóserdülőkor, amely a felnőtté válás fontos állomása. Ekkor még folytatódik a tanulás (felsőfokon) és tart a szülői támogatás, de megkezdődnek az előkészületek az önálló felnőtt korra.

Mára jelentősen kitolódott a fiatalok szülői családról való leválásának, függetlenedésének, önálló életkezdésének, családalapításának és gyermekvállalásának ideje. Pl. míg a hetvenes években a hajadonok 14-15%-a 18 éves kora előtt, illetve 40% 20 éves koráig férjhez ment, addig a kilencvenes években a 18 éves kor előtti házasság 4-5%-ra, a 20 éves kor előtti pedig 18-20%-ra esett vissza. A fiatalok döntő többsége nincs abban az anyagi-vagyoni helyzetben, hogy az önálló életkezdéshez, és családalapításhoz a lakást kizárólag a maga erejéből biztosítani tudná.⁴

9. tábla: A háztartás ahol Ön jelenleg él, vagy legtöbb idejét tölti

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
A szüleivel közös háztartás	258	29,7	35	4,0	293	33,8
A házastárs/élettárs szüleinek háztartása	8	0,9	9	1,0	17	2,0
A saját külön háztartása	170	19,6	321	37,0	491	56,6
Másokkal együtt bérelt lakás	35	4,0	2	0,2	37	4,3
Kollégium, diákszálló	27	3,1	0	0,0	27	3,1
Intézményi háztartás (pl. munkásszállás, gyermekvédelmi intézmény)	2	0,2	1	0,1	3	0,3
Összesen	500	57,6	368	42,4	868	100

A megkérdezettek többsége négyfős háztartásban él (26%), közülük is a 18-29 éves korosztály van többségben, 14,8%-kal. A 30 év alattiak legtöbbször kétfős háztartásban él (16,1%-uk), míg a 30 év felettiak 11,1%-a még három fővel lakik együtt. Hét, illetve több személy igen kevés háztartásban fordul elő a válaszok alapján. Tízen mindössze két háztartásban élnek a megkérdezettek közül, ők pedig a 18-29 éves korosztályhoz tartoznak.

⁴ Csurgó Bernadett-Megyesi G. Boldizsár: Családi döntések, Munkamegosztás és társadalomszerkezet. . In: Kovách Imre (szerk): Társadalmi metszetek. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. 293-310.

10. tábla: Összességében hányan élnek egy háztartásban Önnel együtt?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
egyedül élek	40	4,6	40	4,6	80	9,3
ketten	139	16,1	77	8,9	216	25,0
hárman	119	13,8	83	9,6	202	23,4
négyen	128	14,8	96	11,1	224	26,0
ötten	45	5,2	41	4,8	86	10,0
hatan	15	1,7	22	2,5	37	4,3
heten	4	0,5	4	0,5	8	0,9
nyolcan	4	0,5	1	0,1	5	0,6
kilencen	2	0,2	1	0,1	3	0,3
tizen	2	0,2	0	0,0	2	0,2
Összesen	498	57,7	365	42,3	863	100

A következő kérdések a megkérdezettek családi körülményeire vonatkoztak. A könnyebb elemezhetőség érdekében az eredetileg folytonos, az anya életkorára vonatkozó változót kategoriálissá alakítottuk. Így három korcsoportot kaptunk az anyák koreloszlására vonatkozóan (20 év alatti, 20-30 éves és 30 év feletti). Látható, hogy mindkét lekérdezett fiatal korcsoport esetén az anyák kétharmada a szülés szempontjából biológiailag legmegfelelőbb korban adott életet gyermekének. A nagyon fiatalon gyermeket vállaló anyák aránya a vizsgált korcsoportok életkor-növekedésével párhuzamosan növekszik, az 50-65 évesek körében arányszámuk kétszerese a 18-29 éveseknek. Ezzel együtt az is megfigyelhető, hogy a 30 évnél idősebb korban történő gyermekvállalás a megkérdezettek korával negatívan korrelál, azaz a legfiatalabb korcsoport nagyobb részét szülte édesanyja 30. életéve betöltését követően. A khí négyzet próba (ld. melléklet) alapján a megkérdezettek kora és az anyák szüléskori életéve között nincs szignifikáns különbség.

11. tábla: Hány éves volt édesanyja az Ön születésekor?

	18-29 éves		30-40 éves		50-65 éves	
	N	%	N	%	N	%
20 év alatt	17	3,4	16	4,3	33	6,6
21-30 év között	334	66,8	261	70,9	351	70,2
30 év feletti	149	29,8	91	24,7	116	23,2
Összesen	500	100	368	100	500	100

A testvérek számának vizsgálatakor láthatóvá válik, hogy minél idősebb valaki, annál több testvére van. A 18-29 évesek tizedének nincs testvére, minden másodiknak pedig egy testvére van, ötödüknek van kettő, és 14,4%-uknak 3 vagy annál több. A 30-40 évesek kétharmadának van egy testvére és ötödének kettő, a korosztály negyedének van legalább két testvére. Érdekes módon a legtöbb egyedüli gyermek a legidősebb korcsoportnál látható, azonban ennek az lehet az oka, hogy a már nem élő testvéreket nem tüntették fel az adatlapon. A 3 vagy annál több gyermekkel rendelkező (ahol a megkérdezettten kívül még legalább két testvér van) „nagy családos” környezet a 18-40 éves csoport harmadánál, még az idősebb 50-65 éves csoport közel felénél figyelhető meg.

12. tábla: Hány testvére van Önnek?

	18-29 éves		30-40 éves		50-65 éves	
	N	%	N	%	N	%
egy sem	61	12,2	25	6,8	84	16,8
egy	262	52,4	237	64,4	188	37,6
kettő	105	21	73	19,8	102	20,4
három, vagy több	72	14,4	33	9	126	25,2
Összesen	500	100	368	100	500	100

3.2 Társadalmi ismérvek: iskolai végzettség, jövedelem és vallásosság

A befejezett iskolai végzettség vizsgálatakor láthatóvá válik, hogy a 18-29 éves korosztály fiatalabb tagjai még nem fejezték be felsőfokú tanulmányaikat, ezért harmaduk legmagasabb befejezett végzettsége még érettségi, de már csaknem kétharmaduk végzett egyetemi/főiskolai tanulmányaival. A 30-40 évesek kilencetizede már diplomás, érettségi illetve szakképzésre járók mintán belüli aránya 8,1%, nekik nem zárult le az iskolai karrierjük, jelenleg ők a felsőoktatásban tanulnak még.

13. tábla: Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
érettségi	167	33,4	6	1,6	173	19,9
érettségi utáni szakképzés/felsőfokú szakképzés	40	8	24	6,5	64	7,4
felsőfokú (egyetem, főiskola, MA, BA, PhD)	293	58,6	338	91,8	631	72,7
Összesen	500	100	368	100	868	100

A fiatalabb korcsoport több mint kétharmada még mindig tanul valamilyen képzésben és csupán negyedük nem jár már iskolába. A 30 év felettiéknél ez az arányszám közel

kiegyenlítődik, és itt már – mint az a későbbi adatokból kiderül - többen dolgoznak (esetleg munkanélküliek, vagy szülési szabadságon vannak), mint akik tanulnak, hiszen befejezték az egyetemet/főiskolát és döntő többségben el tudtak helyezkedni a munkaerőpiacon. Ugyanakkor természetesen valószínűleg sokan tanulnak is munka mellett.

14. tábla: Tanul-e Ön?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
igen	353	70,6	155	42,1	508	58,5
nem	147	29,4	213	57,9	360	41,5
Összesen	500	100	368	100	868	100

A következő kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy a még mindig tanulók milyen arányban vesznek részt különböző képzésekben. Mint a táblázatban látható, a 18-29 évesek döntő hányada felsőfokú tanulmányokat folytat; az érettségi utáni képzések, valamint az alternatív oktatási formákon való részvételük elhanyagolható. A harmincasok közül szintén nagy többségben (a tanulók több mint háromnegyede) egyetemre, főiskolára járnak, viszont már többen választják az iskolarendszeren kívüli tanfolyamokat (autóvezetési tanfolyam, nyelviskolák) és az egyéb képzési formákat.

15. tábla: Hol tanul?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
szakmunkásképzés, szakiskola	0	0	1	0,6	1	0,2
érettségi utáni szakképzés/felsőfokú szakképzés	5	1,4	8	5,2	13	2,6
felsőfokú (egyetem, főiskola, MA, BA, PhD)	325	92,1	121	78,6	446	88
iskolarendszeren kívüli tanfolyam	11	3,1	11	7,1	22	4,3
egyéb helyen	12	3,4	13	8,4	25	4,9
összesen	353	100	154	100	507	100

A fiatal (18-29 éves) korosztályban a minta több mint fele (55,4%) végez valamilyen kereső tevékenységet, 44,6% pedig nem dolgozik. Előbbi kategóriába beletartoznak azok is, akik esetleg iskola mellett dolgoznak. A 30-40 évesek kilencetizede dolgozik, messze meghaladva a vonatkozó országos foglalkoztatottsági adatokat, ami jól mutatja, hogy a jelentős hazai fiatalkori munkanélküliség ellenére a diplomás álláskereső még mindig viszonylag könnyen jutnak munkához. Az idősebb korosztály (50-65 évesek) kevesebb, mint fele vállal munkát. Valószínűleg körükben sok nyugdíjas és egészségkárosodott ellátott él.

16. tábla: Dolgozik-e Ön, végez kereső tevékenységet?

	18-29 éves		30-40 éves		50-65 éves	
	N	%	N	%	N	%
igen	277	55,4	321	87,5	232	46,4
nem	223	44,6	46	12,5	268	53,6
Összesen	500	100	367	100	500	100

A munkavégzés ténye mellett az is érdekelt bennünket, hogy az állásban lévők milyen munkarendben dolgoznak. Itt érdemesnek tartottuk a korcsoport szerinti kategóriákat tovább bontani nemek szerint is, hiszen a szülési szabadságról visszatérő, vagy gyermekvállalást tervező fiatal nők szempontjából különösen fontos lenne az atipikus foglalkozási formák elterjedése. A táblázatban látható, hogy mindkét korcsoport esetén túlnyomó többségben teljes munkaidőben dolgoznak a megkérdezettek. A munkavállaló 20-29 éves nők kétharmada, a férfiak háromnegyede dolgozik legalább napi 8 óra munkát igénylő státuszban. Érdekes módon az életkor előrehaladtával (valamint a szülőképes korba való belépéssel illetve kisgyermek mellett) mind több nő vállal munkát teljes időben. Úgy tűnik tehát, hogy a gyermek megléte nem befolyásolja jelentősen a munkavégzés jellegét és a részmunkaidős munkavégzés inkább csupán a főiskola utáni (esetleg közbeni) évekre, a munkatapasztalat szerzésre korlátozódik, hiszen ekkor a nők ötöde dolgozik ilyen formában és további tizedük egyéb, nem részletezett módon. A férfiaknál nem ilyen erős az eltérés, noha itt is megfigyelhető, hogy inkább a fiatalabbak dolgoznak részmunkaidőben (15%) és alkalmi jelleggel (8%).

17. tábla: Milyen munkarendben dolgozik?

	18-29 éves				30-40 éves				Összesen	
	nő		férfi		nő		férfi			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
teljes munkaidőben	109	66,5	83	73,5	142	86,1	140	89,7	474	79,2
részmunkaidőben	32	19,5	17	15	18	10,9	11	7,1	79	13,1
alkalmi, kisegítő jelleggel	17	10,4	9	8	1	0,6	0	0	27	4,4
egyéb módon	6	3,7	4	3,5	4	2,4	5	3,2	20	3,3
Összesen	164	100	113	100	165	100	156	100	598	100

Érdekelték bennünket a válaszadók jövedelmi viszonyai is, ezért megkérdeztük őket nettó havi átlagjövedelmükről. A túlnyomórészt oktatási intézménybe járó 18-29 évesek harmada nem rendelkezik jövedelemmel, itt valószínűleg nem számították be a különböző családi támogatásokat és az ösztöndíjakat. A jövedelemmel rendelkezők harmada 50 és 150 ezer

forint közötti jövedelemben részesül havonta. A 30-40 évesek harmada 100 és 150 ezer forint közötti jövedelemmel gazdálkodhat (szociális transzferekkel együtt), náluk elenyésző a jövedelemmel nem rendelkezők, vagy a szélsőségesen alacsony (30 ezer forint alatti) jövedelműek aránya. A viszonylag magas (150 ezer forint feletti) jövedelmek előfordulása a fiatalabb korcsoportnál a minta ötödére, az idősebb csoportnál pedig harmadára jellemző.

18. tábla: Mennyi az Ön nettó havi átlagjövedelme (Ft)?

	18-29 éves		30-40 éves		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
nincs jövedelme	166	35,6	12	3,6	178	22,2
kevesebb mint 30 000	45	9,7	9	2,7	54	6,7
30 000 - 50 000	28	6	4	1,2	32	4
50 001 - 100 000	73	15,7	64	19	137	17,1
100 001 - 150 000	72	15,5	121	35,9	193	24
150 001 - 200 000	39	8,4	49	14,5	88	11
200 001 - 250 000	17	3,6	21	6,2	38	4,7
250 000 felett	26	5,6	57	16,9	83	10,3
Összesen	466	100	337	100	803	100

A jövedelmi helyzet vizsgálatán túl fontosnak tartottuk rákérdezni a relatív anyagi elégedettségre is. Ennél a kérdésnél nem tapasztaltunk lényeges eltérést az egyes korcsoportok között. Mindkét csoport többnyire (kétharmaduk) közepesen, vagy annál jobban elégedett anyagi helyzetével (erős középre húzás látható). Azonban a teljes mintánk harmada nem, vagy egyáltalán nem elégedett anyagi lehetőségeivel.

19. tábla: Mennyire elégedett anyagi helyzetével?

	18-29 éves		30-40 éves		összesen	
	N	%	N	%	N	%
nagyon elégedetlen	60	12	57	15,5	117	13,5
elégedetlen	104	20,8	66	17,9	170	19,6
közepesen elégedett	189	37,8	151	41	340	39,2
elégedett	118	23,6	71	19,3	189	21,8
nagyon elégedett	29	5,8	23	6,3	52	6
Összesen	500	100	368	100	868	100

A vallásosság vizsgálatakor a legfiatalabb korcsoport negyede nevezte magát olyan vallásosnak, aki az egyház tanai szerint él. Harmaduk a maga módján vallásos, több mint negyedük pedig egyáltalán nem. A középső korcsoport negyede vallásos és követi az egyház tanait, több mint harmaduk a maga módján követi hitét, ötödük pedig nem tartja magát

vallásosnak - és itt volt a legmagasabb a válaszmegtagadók aránya is. Az idősebb korcsoport háromnegyede tartja magát hívőnek, de csak hetedük követi az egyház tanait, annyian, mint akik nem tartják magukat vallásosnak. Érdekes módon, noha a három korcsoport közül magasan náluk a legmagasabb a vallásosok aránya, ők követik legkevésbé az egyház tanait, a leginkább pedig a 30-40 éves korcsoport tagjai. A vallásosság visszautasítottsága a korról fordítottan arányos, a legfiatalabb korosztályban kétszer annyian tekintik magukat nem vallásosnak, mint a legidősebben.

**20. tábla: Az alábbi kijelentések közül melyikkel tudná
Önmagát leginkább jellemezni**

	18-29 éves		30-40 éves		50-65 éves	
	N	%	N	%	N	%
vallásos vagyok, az egyház tanításait követem	118	23,6	95	26	81	16,2
vallásos vagyok, a magam módján	187	37,4	140	38,3	316	63,2
nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem	38	7,6	19	5,2	11	2,2
nem vagyok vallásos	139	27,8	83	22,7	79	15,8
nem kívánok válaszolni	18	3,6	29	7,9	13	2,6
Összesen	500	100	366	100	500	100

4 A házasságkötésre ható tényezők

A kutatásunk során, mind a kvalitatív megelőző, mind a kvantitatív szakaszban, külön vizsgálatuk azokat a szempontokat, melyek befolyásolhatják mind emocionális, mind kognitív vagy gazdasági szempontból a házasságkötés szándékát.

4.1 A házasság feltételei

A házasság témablokkon belül elsőként azt elemeztük, hogy milyen prekoncepciók vannak a megkérdezettek fejében a házasságban való együttéléssel, és a házasság intézményével kapcsolatban.

A házasság előtti együttélés fontossága minden korcsoportban magas támogatottságot kapott, vagyis korcsoportonként és nemenként a válaszolók minimum háromötöde szerint fontos, hogy egy pár a házasság előtt együttélés során is megismerje egymást.

A házasság előtti együttélés fontossága a korral negatívan korrelál, azaz minél fiatalabb korcsoportba tartozik a válaszoló, annál inkább fontos számára a házasság előtti együttélés. Nemenként vizsgálva a kérdést elmondható, hogy az idősebb és a középkorú csoporton belül inkább a nők, a fiatal korcsoportban inkább a férfiak értenek egyet nagyrészt vagy teljesen a házasság előtti együttéléssel.

21. tábla: Fontosnak tartja-e, hogy a házasság előtt a partnerek legalább 3 hónapot együtt éljenek (nem és korcsoportok szerint)

		18-29 éves		30-40 éves		50-65 éves	
		N	%	N	%	N	%
férfi	Egyáltalán nem és kevéssé	40	19,8	55	32,9	73	41,2
	Nagyrészt és teljes mértékben	162	80,2	112	67,1	104	58,8
nő	Egyáltalán nem és kevéssé	64	21,5	57	28,5	103	34,2
	Nagyrészt és teljes mértékben	234	78,5	143	71,5	198	65,8

A kérdést a település típus szerint is megvizsgálva elmondható, hogy egyedül a fiatal korcsoportban érvényesül a települési lejtő, vagyis a budapesti 18-29 évesek körében a legmagasabb, míg a községben élő, hasonló korcsoportba tartozó fiatalok körében a legkisebb (de még így is minimum a település típusonkénti válaszolók több mint kétharmada) a támogatottsága a házasság előtti együttélésnek.

A többi korcsoportban, minden településtípust vizsgálva is igen magas a kérdéssel nagyrészt vagy teljes mértékben egyetértők aránya – típusonként minimum háromötöd.

22. tábla: Fontosnak tartja-e, hogy a házasság előtt a partnerek legalább 3 hónapot együtt éljenek (település típus és korcsoportok szerint)

		18-29 éves		30-40 éves		50-65 éves	
		N	%	N	%	N	%
Budapest	Egyáltalán nem és kevéssé	22	18,2	26	22,7	24	38,7
	Nagyrészt és teljes mértékben	99	81,8	89	77,3	38	61,3
megyei jogú város	Egyáltalán nem és kevéssé	24	19,0	33	38,7	34	35,4
	Nagyrészt és teljes mértékben	102	81,0	52	61,3	62	64,6
város	Egyáltalán nem és kevéssé	38	23,3	39	35,0	65	39,2
	Nagyrészt és teljes mértékben	125	76,7	72	65,0	101	60,8
község	Egyáltalán nem és kevéssé	20	22,2	14	25,2	53	34,4
	Nagyrészt és teljes mértékben	70	77,8	42	74,8	101	65,6

Persze ahhoz, hogy a házasságra, mint a párkapcsolatban bekövetkező szimbolikus aktusra sor kerülhessen, több tényezőnek az együttes teljesülése is fontos lehet – ahogyan ez a későbbiekben is látható. De a házasság intézményének elfogadottsága nem csak a percipiált szempontok érvényesülésétől függ, azaz nem csak egy célracionális cselekedetről beszélhetünk. Feltételezésünk szerint fontos lehet az is, hogy a személyek alap esetben tudnak-e azonosulni ezzel az intézménnyel, vagy sem. Ennek a kérdésnek az egyik lehetséges mutatója az elfogadás-elutasítás ellentétpár közti megoszlás.

A kérdést több irányból is megközelítettük: a „Szeretne-e...?” és a „Tervez-e...?” kérdések közti árnyalatnyi különbség – feltételezésünk szerint – az emocionális és a kognitív, a vágy és az akarat dimenziók közti különbséget is mutatja. Míg az előbbi egy általánosabb vágyat, addig az utóbbi konkrét elképzelést tükrözhet.

A megkérdezett, nem házas fiatal és középkorú szegmensek nemenkénti arányát vizsgálva fordított tendencia látható. Míg a fiatalok között inkább a nők, a középkorúak közt inkább a férfiak szeretnének a jövőben házasságban élni. Minden kialakított szegmensben a mintába került válaszolók minimum háromnegyede nagyrészt és teljes mértékben egyetért a kérdéssel. Ha tehát azt feltételeztük, hogy ez a kérdés az érzelmi beállítódást tükrözi, akkor a párkapcsolati együttélés ezen formájában való együttélés iránt erős a vágy.

23. tábla: Szeretne-e Ön a jövőben házasságban élni? (nem és korcsoportok szerint)

		18-29 éves		30-40 éves	
		N	%	N	%
férfi	Egyáltalán nem és kevéssé	20	11,5	60	15,2
	Nagyrészt és teljes mértékben	154	88,5	11	84,8
nő	Egyáltalán nem és kevéssé	24	9,8	52	25,3
	Nagyrészt és teljes mértékben	220	90,2	18	74,7

A kérdést település típus szerint is elemeztük. A fiatal korcsoportban egy fordított települési lejtő érvényesül, vagyis valaki minél kisebb településen él, annál inkább valószínű, hogy nagyon vagy inkább szeretne a jövőben házasságban élni. A középkorú csoportban nem érvényesült hasonló tendencia. Ugyanakkor elmondható, hogy mind két szegmensben nagyon magas azok aránya, akik szeretnének házasságot kötni.

24. tábla: Szeretne-e Ön a jövőben házasságban élni? (település típus és korcsoportok szerint)

		18-29 éves		30-40 éves	
		N	%	N	%
Budapest	Egyáltalán nem és kevéssé	17	16,0	8	15,7
	Nagyrészt és teljes mértékben	89	84,0	44	84,3
megyei jogú város	Egyáltalán nem és kevéssé	12	11,9	8	28,7
	Nagyrészt és teljes mértékben	89	88,1	20	71,3
város	Egyáltalán nem és kevéssé	10	7,6	8	21,6
	Nagyrészt és teljes mértékben	121	92,4	30	78,4
község	Egyáltalán nem és kevéssé	5	6,3	4	17,8
	Nagyrészt és teljes mértékben	75	93,8	19	82,2

A megkérdezett, nem házas fiatal és középkorú szegmensek nemenkénti arányát vizsgálva pont ellentétes tendencia érvényesül: míg a fiatal korcsoportban a férfiak (67,2%), addig a középkorú csoportban inkább a nők (55,3%) nem tervezik 3 éven belül a házassodást.

25. tábla: tábla. Tervez-e 3 éven belül házasságkötést? (nem és korcsoportok szerint)

		18-29 éves		30-40 éves	
		N	%	N	%
férfi	igen	57	32,8	34	47,5
	nem	117	67,2	37	52,5
nő	igen	102	41,8	31	44,7
	nem	142	58,2	39	55,3

A szegmensek település típusonkénti arányát vizsgálva elmondható, hogy egyértelmű tendenciát nem találtunk, de a fiataloknál a budapestiek és a községben élők azok, akik 3 éven belül legnagyobb arányban (típusonként 65%) nem terveznek házasságot.

A középkorú csoportban a különböző település típuson élők közül a megyei jogú városban lakók a legkisebb arányban (29%), míg a budapestiek a legnagyobb arányban (57%) terveznek házasságot. Érdekes, hogy ebben a szegmensben fordul elő csak, hogy két település típus szerint is (a budapestiek 57%, és a városban élők 53%) a házasságkötést tervezők vannak nagyobb arányban. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a vágy és a konkrét esélyek között, ha nem is jelentős mértékű, de mindenképp ellentét van.

26. tábla: Tervez-e 3 éven belül házasságkötést? (település típus és korcsoportok szerint)

		18-29 éves		30-40 éves	
		N	%	N	%
Budapest	igen	37	34,9	29	56,5
	nem	69	65,1	23	43,5
megyei jogú város	igen	42	41,6	8	28,7
	nem	59	58,4	20	71,3
város	igen	52	39,7	20	53,0
	nem	79	60,3	18	47,0
község	igen	28	35,0	7	32,2
	nem	52	65,0	15	67,8

A következő kérdést csak azok körében tettük fel, akik már valaha voltak házasok. Mint látható, minden korcsoporton belül mind a férfiak, mind a nők körében azok vannak többségben, akik már rendelkeztek legalább egy, a házasságkötését megelőző, 3 hónapnál hosszabb házas/élettársi kapcsolattal.

27. tábla: Volt-e házasságkötését megelőzően 3 hónapnál hosszabb házas/élettársi kapcsolata? (nem és korcsoportok szerint)

		18-29 éves		30-40 éves	
		N	%	N	%
férfi	igen, egy	15	48,4	27	43,9
	igen, több is volt	2	6,5	8	21,9
	nem volt	14	45,2	23	34,2
nő	igen, egy	47	46,6	73	45,9
	igen, több is volt	23	13,8	31	19,6
	nem volt	36	39,7	55	34,5

A kérdést település típusonként is vizsgálva szintén elmondható, hogy minden korcsoporton belül minden település típust tekintve azok vannak többségben, akik legalább egy, a házasságkötését megelőző, 3 hónapnál hosszabb házasság/élettársi kapcsolattal már rendelkeztek. (Egyedüli kivétel a fiatal városlakók esetében mutatkozott, bár a tendencia itt sem fordult meg, de körükben 50-50 százalékos részesedést kaptunk.)

Azaz a kvalitatív kutatás eredményei, és a még nem házas, hasonló korcsoportba, nem és/vagy település típus szerinti csoportba tartozók válaszai között is jelentős hasonlatosságot fedezhetünk fel: a házasság előtti együttélés inkább elfogadott a társadalom, és az általunk kiemelten vizsgált szegmenseiben is.

28. tábla: Volt-e házasságkötését megelőzően 3 hónapnál hosszabb házasság/élettársi kapcsolata? (település típus és korcsoportok szerint)

		18-29 éves		30-40 éves	
		N	%	N	%
Budapest	igen, egy	10	58,8	37	47,5
	igen, több is volt	0	0,0	23	30,0
	nem volt	7	41,2	17	22,5
megyei jogú város	igen, egy	15	55,6	26	39,7
	igen, több is volt	3	11,1	7	10,6
	nem volt	9	33,3	33	49,7
város	igen, egy	12	35,3	43	52,1
	igen, több is volt	5	14,7	15	17,9
	nem volt	17	50,0	25	30,1
község	igen, egy	5	45,5	14	34,7
	igen, több is volt	2	18,2	9	24,1
	nem volt	4	36,4	16	41,2

4.2 Különböző szempontok percipiált jelentősége a házasságkötés bekövetkezésében

A kutatás során előre megadott, segített kérdésekkel jártuk körbe a házasságkötés teljesüléséhez kapcsolódó, különböző dimenziókat.

A nem tudja/nem válaszolt kérdéseket szigorúan kezeltük, s azt a módszertani döntést választottuk, hogy azok, akik az első említést kihagyták, vagy nem tudja/nem válaszolt választ jelölték be, ők konzekvensen a többi említés során is a nem tudja/nem válaszolt kategóriába kerültek.

Elsőnek arra kértük a válaszolókat, hogy az általunk megadott okokat rangsorolják aszerint, hogy mennyire fontos szerepet játszanak a házasságkötésben. Ezáltal említésenként abszolút rangsor alakulhatott ki.

Az eredmények arról tanúskodnak, hogy a fiatal korcsoportban nagyon magas (83% körül) azoknak az aránya, akik nem tudtak, vagy nem akartak egy rangsort felállítani.

Az idősebb, javarészt házasság terén már tapasztalatot szerzett válaszolók minden említés során rendelkeztek határozott elképzeléssel, körükben volt a legkisebb a nem tudja/nem válaszolt válaszlehetőséget jelölők aránya.

Az idősebb és a középkorú csoport eredményei két említés terén mutattak hasonlóságot – összefüggésben a házasságból és a gyermekvállalásból eredő tapasztalatokkal. Ezek következők:

- állandóan együtt élhetnek a társammal
- a gyerekek számára ez a legjobb

Az egyes említések két legfőbb indoka (legfeljebb a helyezések felcserélődnek) a fiatal és a középkorú csoportokban hasonló volt. Mind két szegmens (az olykor a cellánkénti kis elemszámok ellenére is) két fontos okot említett:

- erősebb párkapcsolati kötődést teremt
- ezt gondolom az együttélés legjobb/legtermészetesebb módjának

29. tábla: A legfontosabb házasságkötési okok rangsorolása

	1.említés						2.említés						3.említés					
	18-29		30-40		50-65		18-29		30-40		50-65		18-29		30-40		50-65	
	éves																	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
ez szülői elvárás	0	0	1	0,2	25	5,0	1	0,2	4	1,1	10	2,0	3	0,6	13	3,7	7	1,4
ez (volt) a társam elvárása	2	0,4	9	2,5	12	2,4		0	4	1,1	18	3,6	0	0	6	1,6	20	4,0
jobb anyagi helyzetet teremt	0	0	1	0,3	10	2,0	2	0,4	3	0,8	14	2,8	0	0	9	2,3	18	3,6
állandóan együtt élhetek a társammal	8	1,6	30	8,2	137	27,4	11	2,2	33	8,9	89	17,8	8	1,6	28	7,5	52	10,4
a gyerekek számára ez a legjobb	4	0,8	59	15,9	73	14,6	24	4,8	62	16,9	131	26,2	9	1,8	35	9,4	109	21,8
erősebb párkapcsolati kötődést teremt	17	3,4	47	12,8	46	9,2	21	4,2	60	16,4	80	16,0	24	4,8	46	12,6	93	18,6
ezt gondolom az együttélés legjobb/legtermészetesebb módjának	53	10,6	100	27,1	92	18,4	18	3,6	53	14,4	71	14,2	10	2,0	50	13,7	104	20,8
bizonyos szolgáltatásokhoz (pl. hitel, bölcsőde) így könnyebb hozzájutni	1	0,2	3	0,9	2	0,4	2	0,4	7	1,8	5	1,0	4	0,8	9	2,3	10	2,0
pozitív mintákat látott, hallott	4	0,8	13	3,5	60	12,0	7	1,4	25	6,7	39	7,8	23	4,6	40	10,9	44	8,8
NT/NV	411	82,2	105	28,5	43	8,6	414	82,8	117	31,9	43	8,6	419	83,8	132	35,9	43	8,6
Összes említés	500	100,0	367	100,0	500	100,0	500	100,0	367	100,0	500	100,0	500	100,0	367	100,0	500	100,0

A házassodással kapcsolatos előzetes elvárások „push and pull” hatást fejtenek ki. Az okok között is találni külső és belső elvárásokat, szocializációs mintakövetésre (pozitív minták észlelése) utaló válaszokat. A kérdés megválaszolása – úgy tűnik – mégsem egyértelmű, melyről tanúskodik a minden szegmensben belüli magas nem tudja/nem válaszolt válaszok aránya. Ha ezektől eltekintünk, akkor az első két említés rangsorának dobogós helyére került válaszai a fiatal és a középkorú csoportokban hasonlóak (legfeljebb a helyezések felcserélődnek). Mind két szegmens szerint, három kiemelkedően fontos szempont érvényesülését várják:

- a gyerekek számára ez a legjobb
- erősebb párkapcsolati kötődést teremt
- ezt gondolom az együttélés legjobb/legtermészetesebb módjának

30. tábla: A legfontosabb házasságkötéssel kapcsolatos elvárások teljesülése

	1.említés				2.említés				3.említés			
	18-29		30-40		18-29		30-40		18-29		30-40	
	éves											
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
ez szülői elvárás	3	0,6	1	0,1	3	0,6	2	0,4	9	1,8	2	0,6
ez (volt) a társam elvárása	10	2,0	1	0,4	7	1,4	1	0,3	5	1,0	5	1,2
jobb anyagi helyzetet teremt	3	0,6	2	0,4	17	3,4	1	0,3	39	7,8	5	1,4
állandóan együtt élhetek a társammal	41	8,2	7	2,0	36	7,2	12	3,3	44	8,8	9	2,6
a gyerekek számára ez a legjobb	73	14,6	20	5,4	117	23,4	20	5,4	59	11,8	16	4,3
erősebb párkapcsolati kötődést teremt	108	21,6	21	5,8	86	17,2	27	7,3	57	11,4	9	2,5
ezt gondolom az együttélés legjobb/legtermészetesebb módjának	122	24,4	34	9,1	65	13,0	14	3,7	54	10,8	14	3,9
bizonyos szolgáltatásokhoz (pl. hitel, bölcsőde) így könnyebb hozzájutni	15	3,0	6	1,8	17	3,4	9	2,5	35	7,0	7	1,9
pozitív mintákat látott, hallott	22	4,4	7	1,9	32	6,4	6	1,5	56	11,2	17	4,5
NT/NV	103	20,6	268	73,0	120	24,0	276	75,2	142	28,4	283	77,1
Összes említés	500	100,0	367	100,0	500	100,0	367	100,0	500	100,0	367	100,0

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen érvek szólnak a házasság ellen. A kérdés megválaszolása – úgy tűnik – ebben az esetben sem volt egyértelmű, erről tanúskodik a minden szegmensben belüli magas nem tudja/nem válaszolt válaszok aránya. A házasság ellen szóló érvek közül a három legfőbb indok (legfeljebb a helyezések felcserélődnek) ismét hasonló volt az egyes korcsoportok válaszaiban.

Mindkét szegmens szerint, három kiemelkedően fontos szempont fejt ki hatást a házasságkötés ellen:

- előbb be akarja fejezni a tanulmányait
- még túl fiatal ehhez
- hiányoznak hozzá feltételek (pl. anyagiak, lakás)

Mint látható, a tanulmányok és a fiatal kor (szubjektív, jelen dimenziók), és a stabil, biztonságot adó feltételek hiánya (szubjektív és objektív, jövő dimenzió) erős befolyásoló

hatással bírnak. Előbbiek a megkérdezett saját belső értékeivel, utóbbi ezen túl a mindenkori kormányok családtámogatási rendszereivel - így a gazdaságpolitikájával - is kapcsolatot mutathatnak. Ennek vizsgálata azonban az előzetes jelentésben nem történt még meg, egy mélyebb elemzés szükséges az összefüggések pontos feltárásához. A fiatal korcsoportban magas pontszámmal szerepelt még a nem biztos, hogy megtalálta az igazit válasz is – mely a házasságot megelőző párkapcsolati együttélések tapasztalati hiányának tudható be.

31. tábla: A legfontosabb házasságkötés elleni érvek

	1.említés				2.említés				3.említés			
	18-29		30-40		18-29		30-40		18-29		30-40	
	éves											
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
túl sok kötöttséget jelent	14	2,8	8	2,3	19	3,8	12	3,2	29	5,8	20	5,4
előbb be akarja fejezni a tanulmányait	65	13,0	5	1,3	81	16,2	7	1,9	61	12,2	6	1,7
még túl fiatal ehhez	75	15,0	6	1,5	73	14,6	6	1,5	54	10,8	3	0,7
még nem biztos, hogy megtalálta az igazit	123	24,6	47	12,7	36	7,2	14	3,9	39	7,8	10	2,8
nem akar gyereket	5	1,0	1	0,3	6	1,2	1	0,3	4	0,8	5	1,3
hiányoznak hozzá feltételek (pl. anyagiak, lakás)	95	19,0	27	7,2	101	20,2	20	5,4	62	12,4	9	2,3
nem ért egyet a házasság intézményével	15	3,0	14	3,7	9	1,8	8	2,2	10	2,0	2	0,6
rossz tapasztalatai vannak saját korábbi kapcsolataiból	2	0,4	20	5,5	13	2,6	19	5,2	22	4,4	17	4,5
negatív élményei vannak szülei, ismerősei kapcsolataiból	23	4,6	12	3,3	28	5,6	14	3,9	34	6,8	13	3,4
NT/NV	83	16,6	228	62,2	134	26,8	266	72,4	185	37,0	284	77,3
Összes említés	500	100,0	367	100,0	500	100,0	367	100,0	500	100,0	367	100,0

A témablokkon belül a következő három táblában hasonló logika mentén ábrázoltuk a jól láthatóság érdekében az eredményeket. Az általunk megadott szempontokat egy ötfokú skálán kellett értékelniük a válaszolóknak, melyből összevontuk az ötfokú skálán 4-es és 5-ös válaszokat megjelölőket (ezek lettek a felső értékek), illetve az 1-3 válaszokat (ezek lettek az alsó-középtértékek). A házasságkötéshez szükséges szempontok a fiatal és középkorú csoportokban hasonló rajzolatot mutattak, míg szinte egészen más szempontok voltak fontosak az idősebb korcsoportnál.

A fiatal és középkorú csoportokban a megkérdezettek szerint a házasságkötéshez szükséges feltételek közül a legfontosabbak (az adott válaszok értékei is hasonló arányúak) az következők:

- kölcsönös tisztelet/megbecsülés
- szerelem
- kompromisszumkésztség
- hasonló gondolkodás/értékrend
- jó szexuális kapcsolat

Az említések százaléértékei a jó szexuális kapcsolat kivételével 90 százalékosak. Mint látható, a különböző dimenziók (pl. anyagi, testi, kognitív) közül dominálnak a kognitív, a társas együttélés játékszabályait követő szempontok.

Az idősebb korcsoportban ezzel szemben a *megfelelő jövedelem* és a *kompromisszumkésztség* magasan a legfontosabb szempontok voltak, 95 százalék feletti értékkel. De megfigyelhető, hogy az *anyagi dimenzió dominálta* a válaszok struktúráját. Ugyanakkor felfedezhetünk a fiatal és középkorú szegmensek és az idős csoport között egy értékrendbeli különbséget is: míg az előző két szegmensben igen kicsi, addig az idősebb csoportban 89% a *szülők és barátok véleményének fontossága* a házasságkötésben.

32. tábla: A különböző szempontok mennyire fontosak a házasságkötéshez?

		18-29 éves		30-40 éves		50-65 éves	
		n	%	n	%	n	%
megfelelő anyagiak (lakás, kocsi, autó stb.)	Egyáltalán nem és kevéssé	198	60,3	261	71,6	65	13,1
	Nagyrészt és teljes mértékben	301	39,7	104	28,4	433	86,9
biztos munkahely	Egyáltalán nem és kevéssé	274	54,9	252	69,2	87	17,4
	Nagyrészt és teljes mértékben	225	45,1	112	30,8	412	82,6
megfelelő jövedelem	Egyáltalán nem és kevéssé	302	60,5	256	70,2	5	1,0
	Nagyrészt és teljes mértékben	197	39,5	109	29,8	495	99,0
kölcsonös tisztelet/megbecsülés	Egyáltalán nem és kevéssé	12	2,4	14	3,8	59	12,0
	Nagyrészt és teljes mértékben	487	97,6	351	96,2	434	88,0
hasonló gondolkodás/értékrend	Egyáltalán nem és kevéssé	47	9,4	29	8,0	265	53,3
	Nagyrészt és teljes mértékben	452	90,6	336	92,0	232	46,7
szerelem	Egyáltalán nem és kevéssé	34	6,8	29	7,9	192	38,5
	Nagyrészt és teljes mértékben	465	93,2	336	92,1	307	61,5
szülők, barátok véleménye	Egyáltalán nem és kevéssé	413	82,8	328	89,9	53	10,7
	Nagyrészt és teljes mértékben	86	17,2	37	10,1	444	89,3
a jó szexuális kapcsolat	Egyáltalán nem és kevéssé	78	15,6	52	14,4	374	74,8
	Nagyrészt és teljes mértékben	421	84,4	312	85,6	126	25,2
kompromisszumkésztség	Egyáltalán nem és kevéssé	36	7,2	31	8,5	25	5,0
	Nagyrészt és teljes mértékben	463	92,8	334	91,5	475	95,0

A házasság, mint a tartós együttélés egy formája, hatással van az individuumra, az egyének életviteli szokásaira is. Ezzel a témakörrel foglalkoztunk a következő kérdésben. Az eredmények azt mutatják, hogy – feltételezhetően a tapasztalati tudásból eredően - az egyes csoportok nagyon hasonlóan látják a kérdést. Az eredmények azonban arra azonban nem adnak választ, hogy a befolyás milyen irányú (pozitív vagy negatív), csak arra, hogy a házasodással az adott szempontok jelentős vagy kisebb mértékű változása következik-e (következhets-e) be.

Minden szegmensben azonos szempontok (legfeljebb a helyezések felcserélődnek) kerültek az első négy helyre, ezek a következők voltak:

- párkapcsolatának stabilitását
- boldogságát
- anyagi helyzetét
- szexuális életét

33. tábla: Hogyan befolyásolja a házasságkötés az életvitel különböző területeit?

		18-29 éves		30-40 éves		50-65 éves	
		N	%	N	%	N	%
anyagi helyzetét	Egyáltalán nem és kevéssé	232	53,4	207	56,9	173	35,9
	Nagyrészt és teljes mértékben	266	46,6	157	43,1	309	64,1
boldogságát	Egyáltalán nem és kevéssé	156	31,3	125	34,2	115	23,3
	Nagyrészt és teljes mértékben	342	68,7	240	65,8	378	76,7
szexuális életét	Egyáltalán nem és kevéssé	317	63,7	236	64,7	170	34,9
	Nagyrészt és teljes mértékben	181	36,3	129	35,3	317	65,1
párkapcsolatának stabilitását	Egyáltalán nem és kevéssé	123	24,7	106	29,1	151	30,8
	Nagyrészt és teljes mértékben	375	75,3	259	70,9	340	69,2
baráti, szülői kapcsolatait	Egyáltalán nem és kevéssé	390	78,3	269	73,8	321	64,8
	Nagyrészt és teljes mértékben	108	21,7	96	26,2	174	35,2
kikapcsolódási, pihenési lehetőségeit	Egyáltalán nem és kevéssé	340	68,3	256	70,2	270	55,4
	Nagyrészt és teljes mértékben	158	31,7	109	29,8	217	44,6

A már kapcsolatban, gyermekkel együtt élőket kérdeztük meg, hogy mennyire elégedettek a különböző, általunk feltett szempontokkal a kapcsolatukon belül. Az eredmények ismét hasonló rajzolatúak, ha a helyezések tekintetében nem is, de az elégedettségi szempontok közül pozitív értékű, így élen szereplő változók körét tekintve mindenképpen.

Minden szegmensben azonos szempontok (legfeljebb a helyezések felcserélődnek) kerültek az első négy helyre, ezek a következők voltak:

- a házimunkából a megkérdezettre jutó résszel
- a szexuális élet
- a lakáskörülmények
- a gyermek(ek)kel töltött idő mennyiségével

34. tábla: Mennyire elégedett a saját házasságában/élettársi kapcsolatában a különböző szempontokkal?

		18-29 éves		30-40 éves	
		N	%	N	%
a házimunkából jutó résszel	Egyáltalán nem és kevéssé	29	11,5	57	18,8
	Nagyrészt és teljes mértékben	223	88,5	245	81,2
a lakáskörülményeivel	Egyáltalán nem és kevéssé	42	16,5	62	20,4
	Nagyrészt és teljes mértékben	212	83,5	243	79,6
a szexuális életével	Egyáltalán nem és kevéssé	41	14,0	71	23,5
	Nagyrészt és teljes mértékben	252	86,0	233	76,5
a társával töltött idő mennyiségével	Egyáltalán nem és kevéssé	122	41,1	128	41,8
	Nagyrészt és teljes mértékben	175	58,9	178	58,2
a jövedelmükkel	Egyáltalán nem és kevéssé	122	46,0	153	49,9
	Nagyrészt és teljes mértékben	143	54,0	154	50,1
a gyermek(ek)kel töltött idő mennyiségével	Egyáltalán nem és kevéssé	11	20,0	76	32,6
	Nagyrészt és teljes mértékben	44	80,0	158	67,4

A házasságkötéskor betöltött korévek átlagértékei a mellékletben található kisegítő táblákban láthatóak. Megállapítható, hogy az intergenerációs különbségek között jelentős eltérések nem láthatóak. A fiatal és a középkorú szegmens átlagértékei közelítenek egymáshoz, mindkét csoportban 25 éves kor körül kötöttek házasságot. A fiatal és – a csoportba tartozók szüleivel hasonló korú – idősebb csoport átlagértékei közti különbség 2,25 év, míg a középkorú és az idősebb csoport között 2,52 év. Az 50-65 éves korcsoportban a másik két szegmenshez képest a minimum és maximum korévek között nagyobb a szórás.

5 Gyermekvállalás – tények, tervek, attitűdök

A gyermekszámot és a tervezett gyermekszámot meghatározó tényezők vizsgálatát a demográfai összetételben már elemzett szempontokon túl más aspektusokból is elvégeztük.

A gyermekvállalással és a társadalmi kontextussal kapcsolatos attitűdöket három különböző kérdéssorban kérdeztük. Elsőként elemezzük a gyermekvállalás hatásának percepciójáról szóló kérdéseket, majd ismertetjük a gyermekvállalást elősegítő tényezőkről alkotott véleményeket és végül részletesen elemzünk három kiemelten fontosnak tartott attitűdkérdést.

5.1 Gyermek száma, tervezett gyermekek száma

Emlékeztetőül, a legfiatalabb vizsgált mintában, a 18-29 évesek között a legalacsonyabb a gyermekekkel rendelkezők száma, ahogy az az alacsonyabb életkor alapján várható volt. A fiatalok között 11%, a 30-40 évesek között pedig 68% a gyermekkel rendelkezők aránya. Az idősek között pedig majdnem minden válaszolónak (97%) van gyermeke.

35. tábla: Mennyi az Ön élő gyermekeinek száma jelenleg?

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	%	N	%	N	%
nincs gyermeke	443	89	118	32	34	7
van gyermeke	57	11	249	68	466	93
Összesen	500	100	367	100	500	100

A gyermekkel rendelkező fiatalok között megvizsgáltuk, hogy milyen jellemzőik mentén mutatkozik különbség a gyermektelen többséghez képest. A vizsgált demográfiai és szocio-ökonómiai jellemzők közül egyedül a házasság tekintetében mutatható ki szignifikáns összefüggés.

36. tábla: A gyermekkel rendelkezők és gyermektelenek megoszlása családi állapot és főbb jövedelemforrások között (18-29 évesek, N=479)

	nincs gyermeke	van gyermeke	a fiatalok között
Családi állapot			
nőtlen, hajadon	91	11	82
házas	8	82	16
elvált	1	7	1
Összesen	100	100	100
Főbb jövedelemforrások			
szülői támogatás, bármi más, de munkabér nem	46	4	41
munkabér, bármi más, de szülői támogatás nem	22	45	25
vegyes: szülői támogatás, munkabér, bármi más	25	18	24
ösztöndíj, szoc. támogatás, más, de szülői és munkabér nem	5	30	7
egyéb forrás vagy semmi	2	4	2
Összesen	100	100	100

A mintába került szülők 82%-a házasságban él, 11%-uk pedig nőtlen vagy hajadon. A főbb jövedelemforrások tekintetében a gyermekek között jóval nagyobb arányban találunk olyan munkabérből és egyéb forrásokból élőket, akik nem kapnak szülői támogatást (45%).

37. tábla: Hány éves volt első gyermeke megszületésekor?

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	átlag	N	átlag	N	átlag
korév átlaga	47	25,77	245	26,42	457	24,48

Az idősek esetében tapasztaljuk a legalacsonyabb szülési életkor átlagot, kevesebb, mint 25 évet. Jól látható tehát a másik két csoporttal összevetve, hogy emelkedett az anya életkora az első gyermek születésekor, ahogy arra a demográfiai összetétel fejezetben már utaltunk. A fiatalok esetében tapasztalt átlagos életkor közel 26 év, a 30-40 évesek között valamelyest magasabb. Fontos azonban megjegyezni, hogy sok fiatal még a gyermekvállalás előtt áll az elkövetkező 10 évben, és ez természetesen emelni fogja az első gyermek megszületésekor regisztrált életkor átlagát.

A fiatalok esetében egyedül a családi állapot mutatott értelmezhető összefüggést az anya életkorával az első gyermek születésénél. A házasságban élők esetében az anya életkora 26 év átlagban, a nőtlenek illetve hajadonok között 23,8 év az átlagos életkor.

A tervezett gyermekek száma alapvetően másként értelmezendő, ha már van gyermek, és megint másként, ha még nincs gyermek a családban. A kérdezés folyamatában külön kérdeztük további gyermekvállalási terveikről a gyermekes illetve a még gyermektelen válaszolókat.

38. tábla: Hány gyermeket tervez még? (a gyermekesek között)

	18-29 évesek		30-40 évesek	
	N	%	N	%
nem tervez már	11	22	141	57
egy gyermeket tervez	21	41	89	36
két gyermeket tervez	11	22	17	7
három vagy több gyermeket tervez	8	16	2	1
Összesen	51	100	249	100

A gyermekesek ötöde már nem tervez további gyermeket, ennek legfőbb magyarázata minden bizonnyal az, hogy sokan rendelkeznek már akár több gyermekkel is - átlagosan több, mint 1,6 gyermekük van. Ez lehet a magyarázata annak is, hogy a középkorosztályban a válaszolók több mint fele azt mondta, hogy nem vállalna további gyermeket. Egy gyermeket a fiatalok 41%-a, a 30-40 évesek 36%-a tervez. Két gyermeket a fiatalok 22%-a, hármat vagy többet pedig 16%-a szeretne.

39. tábla: Hány gyermeket tervez még? (a még gyermektelenek között)

	18-29 évesek		30-40 évesek	
	N	%	N	%
nem szeretne gyermeket	35	8	10	8
egy gyermeket	30	7	18	15
két gyermeket	183	41	48	40
három gyermeket	145	33	28	24
négy gyermeket	37	8	11	10
öt gyermeket	8	2	3	2
hét gyermeket	1	0		
nyolc gyermeket	4	1		
Összesen	443	100	118	100

Mindkét korcsoportban megegyezik azok aránya, akiknek nincs és nem is terveznek gyermeket. Megegyezik továbbá abban, hogy a legnépszerűbb családmódel a két gyermekes módel. Azonban a fiatalabbak között arányaiban többen terveznek 3 gyermeket (33%), a 30-40 évesek között ezzel szemben nagyobb az egy gyermeket tervezők aránya.

A 18-29 évesek között nem találtuk a tervezett gyermekszámra befolyásoló hatással bírónak – többek között – a nemet, az anyagi helyzetet és a szubjektív anyagi helyzetet sem, a családi állapot és az egyéni jövedelem ugyanakkor szignifikánsan befolyásolta a tervezett gyermekek számát.

**40. tábla: Ha nincs gyermeke, hány gyermeket szeretne?
(átlagosan, a még gyermektelenek között)**

	18-29 évesek	
		tervezett gyermekek száma átlagosan
Családi állapot	nőtlen, hajadon	2,35
	házas	2,66
	elvált	4,33
	átlagosan	2,39
Saját nettó átlagos jövedelem	100.000 Ft vagy kevesebb	2,59
	200.000 Ft vagy kevesebb	2,49
	200.001 Ft vagy több	1,94
	átlagosan	2,47

A házások tehát több gyermeket terveznek átlagosan, mint a nőtlenek, ami legalább részben a biztos partner megtalálásának köszönhető. Az elváltak esetében az eredményeket a kis elemszám miatt nem tekintjük említésre méltónak.

A saját nettó havi jövedelem nagyságának hatása a már ismertett összefüggést rajzolja elénk: gyakorlatilag minél alacsonyabb valakinek a jövedelme, annál több gyermeket szeretne. Ahogy a demográfiai összetétel ismertetésekor utaltunk rá, hogy az alacsonyabb jövedelműek, illetve a munkaerőpiacról kimaradók gyermekvállalási kedve a nagyobb.⁵ Ezt az állítást azonban árnyalja az a tény, hogy a gazdasági aktivitás már nem mutatott összefüggést a tervezett gyermekszámmal.

Az elemzés során egy komplex mutatóban szerettük volna kifejezni a tervezett és a már megszületett gyermekek számát, így a megszületett és tervezett gyermekek számát összevontuk (összeadtuk) egy, a gyermekvállalási hajlandóságot mérő változóba.

⁵ Csurgó Bernadett-Megyesi G. Boldizsár: Családi döntések, Munkamegosztás és társadalomszerkezet. . In: Kovách Imre (szerk): Társadalmi metszetek. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. 293-310.

**41. tábla: Gyermekvállalási hajlandóság
(tervezett és született gyermekek száma összesen)**

18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
N	átlag	N	átlag	N	átlag
300	2,47	325	2,40	500	1,85

A fiatalok esetében a legmagasabb a gyermekvállalási hajlandóság (2,47), az életkorral emelkedve pedig csökken, az 50-65 évesek között 1,85 az átlagosan gyermekszám, esetükben már befejezettnek tekintjük a termékenységi életszakaszt.

A gyermekvállalási hajlandóságot a családi állapot, hogy van-e gyermeke illetve a saját jövedelem befolyásolta.

42. tábla: Gyermekvállalási potenciál (tervezett és született gyermekek száma)

	18-29 évesek	
		tervezett és született gyermekek száma átlagosan
Családi állapot	nőtlen, hajadon	2,35
	házas	3,04
	elvált	2,86
Van gyermeke	van gyermeke	2,39
	nincs gyermeke	3,07
Saját nettó átlagos jövedelem	100.000 Ft vagy kevesebb	2,70
	200.000 Ft vagy kevesebb	2,56
	200.001 Ft vagy több	2,19

Az összevont gyermekvállalási hajlandóság mutató a családi állapot és a nettó jövedelem már a gyermekvállalási tervek esetén megismert hatását mutatja, tehát: mind a házások, mind pedig az egy főre eső alacsonyabb nettó jövedelműek körében nagyobb a gyermekvállalási hajlandóság.

Az általunk meghatározott gyermekvállalási hajlandóság mutatóra szignifikáns hatással van, hogy a válaszolónak van-e már gyermeke. A gyermekesek esetében, akik már szembesültek a gyermekvállalás nehézségeivel, kisebb a gyermekvállalási potenciál, mint a gyermektelenek között.

5.2 A gyermekvállalás percepciója – előnyök és hátrányok

A gyermekvállalás percepcióját 7 jól elkülöníthető területen vizsgáltuk meg. Megkérdeztük egy ötfokú skála segítségével, hogy mennyire rontja vagy javítva a gyermek vállalása az anyagi helyzetet, a boldogságot, a szexuális életet, a párkapcsolat stabilitását, a baráti kapcsolatokat, a kikapcsolódási, pihenési lehetőségeket illetve a munkahelyi karriert.

43. tábla: Véleménye szerint hogyan befolyásolja a gyermek vállalása...
(1 -5 skálán, 1 nagymértékben rontja, 5 nagymértékben javítja)

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	átlag	N	átlag	N	átlag
az emberek anyagi helyzetét?	497	2,08	363	2,22	491	3,53
az emberek boldogságát?	497	4,41	363	4,46	489	3,57
az emberek szexuális életét?	497	2,47	363	2,55	483	2,91
az emberek párkapcsolatának stabilitását?	497	3,89	363	3,86	490	4,05
az emberek baráti, szülői kapcsolatait?	497	3,52	363	3,63	485	3,10
az emberek kikapcsolódási, pihenési lehetőségeit?	497	2,23	363	2,35	460	2,43
az emberek munkahelyi karrierjét?	497	2,20	363	2,25	487	2,43
Összesen	497		363		423	

A fiatalok a gyermekvállalás pozitív hatását a boldogság és a párkapcsolatok javulásában látták leginkább, hasonlóan a középkorúakhoz. A legidősebbek esetében az emberi párkapcsolatok stabilitását javította leginkább.

A gyermek vállalása ugyanakkor nagymértékben rontja a kikapcsolódási, pihenési lehetőségeket és a munkahelyi karriert mindhárom válaszolói csoport véleménye szerint. Fontos azonban megjegyezni, hogy mind a 18-29 éves, mind a 30-40 éves válaszolók szerint a gyermekvállalás leginkább az anyagi helyzetet rontja, a legidősebbek pedig nem ítélik meg ennyire negatívan a gyermekvállalás anyagi helyzetre gyakorolt hatását.

A 7 terület értékeit összevontuk egy, a gyermekvállalási percepciót mérő indexbe, így összességében egyetlen értékkel tudjuk jellemezni az egyes csoportokat. A percepció index értéke 0-35 között ingadozik, aki mind a 7 területre 5-ös értéket adott, azaz a gyermekvállalás az összes kérdezett területen javulónak látja, annak 35 az értéke. Összességében azt mondhatjuk az interpretációnál, hogy minél magasabb az érték, annál pozitívabban látja a válaszoló a területeket.

44. tábla: Gyermekvállalási percepció index átlagok

18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
N	átlag	N	átlag	N	átlag
497	20,79	363	21,33	423	22,10

A 18-29 évesek ítélik meg a legnegatívabban összességében a gyermekvállalás hatását a vizsgált 7 dimenzióban. Láthatjuk, hogy minél idősebb valaki, annál inkább pozitívan látja a gyermekvállalással járó terheket. Ennek számtalan oka lehet, de egy eredmény alátámasztja a gyermek meglétének pozitív hatását. A gyermek megléte a fiatalok mintájában egyedüli tényezőként mutatott szignifikáns befolyásoló hatást.

45. tábla: Gyermekvállalási percepció index átlagok

	18-29 évesek	
		Gyermekvállalási percepció
Van-e önnek gyermeke?	nincs gyermeke	20,69
	van gyermeke	21,61
	átlagosan	20,79

A gyermekkel rendelkezők pozitívabban ítélték meg összességében a kért területeken a gyermekvállalással járó áldozatokat, mint a gyermektelenek.

5.3 Gyermekvállaláshoz szükséges tényezők

A gyermekvállaláshoz szükséges és nem szükséges tényezőket összesen 9 körülmény megítélésével vizsgáltuk 5 fokú skálán. A következőkben az egyes területek szerinti pontszámátlagokat mutatjuk be.

**46. tábla: Ön számára a gyermekvállaláshoz mennyire lennének szükségesek, ill. ha már van(nak) gyermeke(i) mennyire voltak szükségesek
(5 fokú skála átlagai, 1 – nem szükséges, 5 – nagyon szükséges)**

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	átlag	N	átlag	N	átlag
a testi/lelki érettség, egészség?	363	4,68	496	4,72	497	3,99
a szerelem?	363	4,45	496	4,49	500	4,80
a biztos munkahely?	363	4,18	496	4,32	497	3,71
a megfelelő lakásviszonyok?	363	4,14	496	4,38	499	4,27
a megfelelő anyagi feltételek?	363	4,01	496	4,28	499	4,56
az állam támogatása (pl: GYES, GYED, bölcsőde)?	363	3,88	496	3,86	500	4,72
a támogató szülői/rokoni háttér?	363	3,71	496	3,87	494	4,15
a házasság?	363	3,40	496	3,48	498	4,40
a tanulmányok befejezése?	363	3,33	496	3,87	498	4,66

A gyermekvállaláshoz szükséges tényezők megítélésénél a két fiatalabb korcsoport fontossági sorrendje gyakorlatilag megegyezik. Legfontosabb a testi-lelki egészség, második legfontosabb a szerelem. Ezt követik az anyaginak mondható tényezők: a biztos munkahely, a megfelelő lakásviszonyok és az anyagi feltételek.

Mindkét fiatalabb korcsoportban a legkevésbé szükségesnek ítélt körülmények a tanulmányok befejezése és a házasság, melynek a gyermekvállaláshoz megítélt fontossága a három vizsgált korcsoportban a 18-29 éves fiatalok között a legalacsonyabb.

Az idősek esetén azonban más sorrendet találunk, körükben legfontosabbnak ítélt körülmény a gyermekvállaláshoz a szerelem megléte, ezt követi viszont a tanulmányok befejezése, amely megelőzi az anyagi körülmények (lakás és anyagi feltételek) átlagos fontossági értékét. Hasonlóképpen másként ítélik meg az idősebbek a gyermekvállaláshoz kevésbé lényeges tényezőket is, legkevésbé a biztos munkahely illetve a testi/lelki érettség és egészség, ami szükséges a gyermekvállaláshoz.

A legfiatalabb korcsoportban megvizsgáltuk, hogy milyen demográfiai és szocio-ökónómiai paraméterek befolyásolták az egyes gyermekvállaláshoz szükséges tényezők értékelését. Az elemzés során az első három értéket (1 – nem szükséges...) és a szükségességet jelző két értéket (4-5 – nagyon szükséges) egybevetük.

Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a testi-lelki érettség meglétét a 18-29 éves nők még magasabbra értékelik, összesen 98%-uk fontosnak ítélte. A legmagasabb jövedelműek kevésbé tartották elsődlegesnek a testi-lelki egészség meglétét, de körükben is 88% fontosnak ítélte.

A szerelem esetében is a válaszoló neme bizonyult az egyetlen szignifikáns befolyásoló tényezőnek, a nők között nagyobb arányban (92%) találunk olyanokat, akiknek fontos a szerelem a gyermekvállaláshoz.

A biztos munkahely megítélése érdekes módon eltér a házasságban élők és a hajadonok között: a házasságban élők kevésbé érzik lényegesnek (29%) a gyermekvállalás terén a biztos munkahelyet, mint a nőtlenek, hajadonok (14%).

A megfelelő lakásviszonyokat a nők általában inkább nélkülözhetetlennek érzik, mint a férfiak: míg a nők 88%-a, addig a férfiak 78%-a tartotta lényegesnek. Hasonlóképpen, a nőtlenek, hajadonok 87%-a, a házasok 70%-a számára fontosak a gyermekvállaláshoz a megfelelő lakásviszonyok – és természetesen a gyermekkel még nem rendelkezők magasabb arányban érezték lényegesnek (88% vs. 66%).

A megfelelő anyagi feltételek megítélése esetében azt látjuk, hogy a nők jóval előbbre helyezik az anyagi biztonság meglétét (88%-uk fontosnak ítélte), mint a férfiak (76%) és a házasság is a már ismert módon befolyásolja az anyagi feltételek megítélését: a hajadonok 86%-a fontosnak ítéli, ezzel ellentétben a házasoknak csak 67%-a.

Hasonlóképpen paradox, hogy a gyermekvállalásnak is hasonló hatását látjuk: akinek van gyermeke, már kisebb arányban érzi elsődlegesnek a megfelelő anyagi feltételeket (65%), mint akinek még nincs gyermeke (85%).

Az állami támogatásokat - hasonlóan a megfelelő anyagi feltételek esetéhez – a nők értékelik meghatározónak: közöttük 77%, a férfiak között pedig 56% az állami szubvenciókat lényegesnek ítézők aránya. A jövedelem csökkenésével egyenes arányban nő a családtámogatásokat jelentősnek ítézők aránya, a legmagasabb jövedelműek között 41%, a legalacsonyabb jövedelműek között pedig 77% az arányuk.

A támogató szülői/rokoni háttér fontosságát eltérően ítélik meg a férfiak és a nők, valamint a magasabb jövedelműek. A nők között magasabb azok aránya (75%), akiknél jelentős ez a tényező, a férfiaknál 61%. A jövedelem lineárisan befolyásolja a támogatói rokon háttér szerepének megítélését, a magas jövedelműek 44%-a, a legalacsonyabb jövedelműek 72%-a érzi fontosnak azt.

A házasság viszonyát a gyermekvállaláshoz alapvetően befolyásolja, hogy a válaszoló házas-e, illetve van-e gyermeke. Általánosságban elmondható, hogy a házasok és a gyermekkel rendelkezők – egymástól sem függetlenül – sokkal inkább szükségesnek ítélik meg a házasságot a gyermekvállaláshoz.

A tanulmányok befejezését a nőtlenek valamelyest nagyobb arányban ítélték fontosnak, mint a házasok. A gyermekkel rendelkezők esetében azonban ez az arány jóval nagyobb a gyermekesek esetében, nyilván magasabb közöttük a tanulók aránya.

5.4 Gyermekvállalás egyéb tényezőinek megítélése

Kiemelten fontosnak kezeltük a kétgyermekes családmodell elfogadottságát, az egyéni önfeladást illetve az állami támogatások iránti elvárást mérő attitűdkérdéseket. Ezek a kérdések sajnos terjedelmi okok miatt nem szerepeltek az 50-65 évesek kérdőívében.

47. tábla: Mennyire ért egyet a következő állítással:

	18-29 évesek		30-40 évesek	
	N	%	N	%
Legalább két gyermek kellene egy teljes családhoz				
egyáltalán nem	154	31	86	24
kevésbé	88	18	44	12
nagyrészt	157	32	111	31
teljes mértékben	98	20	121	33
Azért, mert gyermekem van, nem adhatom fel az ambícióimat				
egyáltalán nem	45	9	48	13
kevésbé	124	25	86	24
nagyrészt	212	43	165	46
teljes mértékben	116	23	63	17
Ha a társadalom azt szeretné, hogy több gyermek szülessen, jobban kellene támogatnia a gyermeket vállalókat				
egyáltalán nem	21	4	11	3
kevésbé	47	9	20	6
nagyrészt	119	24	93	26
teljes mértékben	310	62	238	66
Összesen	497	100	363	100

Fiatalok 49%-a kevésbé vagy egyáltalán nem ért egyet azzal, hogy két gyermek kell egy teljes családhoz, az idősebb korcsoport esetében ez az arány csak 36%.

Az egyéni ambíciók feladása esetén már nem tapasztalunk ilyen jellegzetes különbséget, csak annyit érdemes megemlíteni, hogy a fiatalabbak esetén többen értenek teljes mértékben egyet a kijelentéssel.

A gyermekvállalók társadalmi támogatásának fokozása kevésbé osztotta meg a válaszolókat. Mindkét korcsoportban azt tapasztaljuk, hogy a válaszolók döntő többsége legalább nagyrészt egyetért azzal, hogy jobban kellene támogatni a gyermekvállalókat.

A részletes elemzés során a két elutasító és két egyetértő fokozatot tartalmazó skála értékeit összevontuk, és megvizsgáltuk kérdésenként az egyes demográfiai és szocio-ökónómiai változókkal. A két gyermekes családmódel megítélése esetén meghatározónak bizonyult a családi állapot, az élettárs vagy partner megléte illetve a gyermek megléte.

48. tábla: Mennyire ért egyet a következő állítással: Legalább két gyermek kellene egy teljes családhoz? (összevont értékek, a kevésé és az inkább egyetértők aránya)

	18-29 évesek		
		kevésé	nagyrészt
Családi állapot	nőtlen, hajadon	53	47
	házas	28	72
	elvált	43	57
Van Önnek élettársa, vagy barátnője/partnere?	házastársa, élettársa van és együtt élnek	36	64
	partnere/élettársa van, de nem élnek együtt	52	48
	nincs sem élettársa, sem partnere	57	43
Van-e gyermeke?	nincs gyermeke	52	48
	van gyermeke	26	74

A házasok sokkal inkább egyetértenek azzal, hogy két gyermek kell egy teljes családhoz, sőt, láthatjuk, hogy az élettárssal együtt élés is növeli az állítással való egyetértést. A gyermekek 74%-a nagyrészt egyetért a kijelentéssel, a gyermektelenek között nagyrészt egyetért a válaszolók 48%-a.

49. tábla: Mennyire ért egyet a következő állítással: Azért, mert gyermekem van, nem adhatom fel az ambícióimat? (összevont értékek, a kevésé és az inkább egyetértők aránya)

	18-29 évesek		
		kevésé	nagyrészt
Lakóhely településtípusa	Budapest	24	76
	megyei jogú város	34	66
	egyéb város	35	65
	község	46	54
	Összesen	34	66

Az egyéni ambíciók és a gyermekvállalás összeegyeztethetőségére vonatkozó állítással a budapesti fiatalok nagyobb arányban értettek egyet. Azaz, sokkal inkább úgy érzik, hogy gyermekvállalás esetén nem kell feladni az ambícióikat. Ezzel szemben a községekben élő fiatalok utasítják el legnagyobb mértékben az állítást, tehát ők hajlamosabbak ambícióikat a gyermekvállalás alá rendelni.

50. tábla: Mennyire ért egyet a következő állítással: Ha a társadalom azt szeretné, hogy több gyermek szülessen, jobban kellene támogatnia a gyermeket vállalókat? (összevont értékek, a kevésé és az inkább egyetértők aránya)

	18-29 évesek		
		kevésbé	nagyraoszt
Családi állapot	nőtlen, hajadon	16	84
	házas	4	96
	elvált	14	86
Neme	férfi	21	79
	nő	9	91
Van-e gyermeke?	nincs gyermeke	15	85
	van gyermeke	2	98
	Összesen	14	86

A házások között a legmagasabb az állítással egyetértők száma, minden bizonnyal ők a leginkább érintettek is a kérdésben. A válaszoló neme alapján látunk különbségeket, a férfiak között kisebb arányban találunk a kérdéssel egyetértőt, mint a nők között. A gyermekesek között pedig majdnem mindenki (98%) többé-kevésbé egyetértett abban, hogy jobban kellene támogatni a gyermekvállalókat.

6 Válás, korosztályi metszetben

A kérdőívekben kísérletet tettünk a váláshoz való viszonyulás felmérésére is. Ezt két kérdés alapján következtettük: a kérdezettek válaszoltak arra a kérdésre, hogy szerintük jobb-e válás, mint a rossz kapcsolatban élés, valamint arra, hogy a rossz kapcsolatban is ki kell-e tartani a gyermek érdekében. Mindkét kérdésre a válasz egy négyfokú skálán történhetett, „egyáltalán nem”, „kevésbé”, „nagy részt”, „teljes mértékben” válaszlehetőségekkel. Mindkét kérdőívben a kérdések azonos módon lettek feltéve, a jobb feldolgozhatóság érdekében a válaszokat két kategóriába vontuk össze.

A kérdőívek válással kapcsolatos tényezőinek vizsgálatakor először is összehasonlítottuk a válaszadók nemét, családi állapotát, valamint vallásosságát, illetve azt a nézőpontot, miszerint jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés.

A 18-29 éves korosztályról elmondható, hogy ebben a tekintetben inkább a nők hajlanak a válás felé (76,9%), mint a férfiak (66,3%). Ugyanez állapítható meg a 30-40 éves korosztállyal kapcsolatban is: köztük szintén inkább a nők érzik úgy, hogy jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés (82,7%).

51. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés, nemek szerint

	18-29 éves				30-40 éves				50-65 éves ⁶			
	Egyáltalán nem és kevésbé		Nagy részt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevésbé		Nagy részt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevésbé		Nagy részt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Férfi	68	33,7	134	66,3	52	31,3	114	68,7	94	50,8	91	49,2
Nő	68	23,1	227	76,9	34	17,3	163	82,7	152	51,4	144	48,6
Összesen	136	27,4	361	72,6	86	23,7	277	76,3	246	51,1	235	48,9

Ugyanez a szempont (jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés) a családi állapot tükrében a legfiatalabb korcsoportban azt mutatja, hogy a házasságok többsége (46,3%) inkább kitart társa mellett, míg a hajadon/nőtlen, illetve elvált válaszadók nagyobb arányban döntenének a kapcsolat megszakítása mellett.

⁶ Az 50-65 évesek korcsoportjában a válaszok megoszlása nem volt szignifikáns

A 30-40 éves korosztályban is a családi állapottal való összevetéskor az elváltak után (97,3%) a hajadonok, illetve nőtlenek (78%) döntenének inkább a válás mellett.

52. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés, családi állapot szerint

	18-29 éves				30-40 éves				50-65 éves ⁷			
	Egyáltalán nem és kevésbé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevésbé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevésbé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Családi állapot												
Nőtlen, hajadon	96	23,5	312	76,5	22	22,0	78	78,0	12	54,5	10	45,5
Házasság, párkapcsolatban él	38	46,3	44	53,7	63	27,9	163	72,1	171	51,5	161	48,5
Elvált	2	28,6	5	71,4	1	2,7	36	97,3	31	52,5	28	47,5
Özvegy									32	47,1	36	52,9
Összesen	136	27,4	361	72,6	86	23,7	277	76,3	246	51,1	235	48,9

A válás megítélése korcsoportok szerint vizsgálódva a vallásosság szerint a legszembetűnőbb. A 18-29 éveseknél az egyház tanítása szerint vallásosak körében kiugróan magas (55,6%) azok aránya, akik egyáltalán nem, és kevésbé értenek egyet az itt vizsgált kérdéssel, vagyis, hogy jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés. A maga módján vallásosak, a nem vallásosak, illetve egyéb kategóriába sorolt megkérdezettek csupán alacsony százaléka véli úgy (19,9%, 16,7%, 19,6%), hogy inkább élnének egy rossz kapcsolatban, mintsem párjuktól külön. A 30-40 éves korosztályban is hasonlóak a megoszlások a vallásosság kapcsán, ebben a korcsoportban is az egyház tanítása szerint vallásosak zárkoznak el leginkább a válás gondolatától. Megemlítjük, hogy a váláshoz való viszony az 50-65 éves korosztályban is szignifikánsnak mutatkozott a vallásossággal, az összefüggés azonban nem annyira karakteres, mint a fiatalabb korcsoportokban.

⁷ Az 50-65 évesek korcsoportjában a válaszok megoszlása nem volt szignifikáns.

53. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés, vallásosság szerint

	18-29 éves				30-40 éves				50-65 éves			
	Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Vallásosság												
Vallásos az egyház tanításai szerint	65	55,6	52	44,4	38	40,0	57	60,0	39	52,0	36	48,0
Vallásos maga módján	37	19,9	149	80,1	25	18,0	114	82,0	163	53,3	143	46,7
Nem vallásos	23	16,7	115	83,3	13	16,3	57	83,8	35	45,5	42	54,5
Egyéb	11	19,6	52	80,4	10	20,8	38	79,2	9	39,1	14	60,9
Összesen	136	27,4	361	72,6	86	23,8	276	76,2	246	51,1	235	48,9

A következő vizsgálati kérdés az volt, hogy a rossz kapcsolatban is ki kell-e tartani a gyermek érdekében.

A 18-29 éves korcsoportban a nők döntő hányada (80%) látja úgy, hogy a rossz kapcsolat inkább válik a gyerek kárára mint hasznára, tehát ők egy rossz kapcsolat esetében inkább döntenének a válás mellett, mint a férfiak. A 30-40 éves korcsoportban is inkább a nők azok, akik szerint nem tanácsos csak a gyerek miatt együtt maradni, míg a férfiaknál ez a vélemény erősen megoszlik.

54. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy a rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében, nemek szerint

	18-29 éves				30-40 éves				50-65 éves ⁸			
	Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Férfi	132	65,3	70	34,7	97	58,4	69	41,6	42	23,3	138	76,7
Nő	236	80,0	59	20,0	166	84,3	31	15,7	78	25,5	228	74,5
Összesen	368	74,0	129	26,0	263	72,5	100	27,5	120	24,7	366	75,3

⁸ Az 50-65 évesek korcsoportjában a válaszok megoszlása nem volt szignifikáns.

Elmondható továbbá, hogy nem meglepő módon az elváltak ellenzik leginkább a gyerek miatti kényszerű együtt maradást (85,7%), míg a házasok inkább együtt maradnának.

Ebben a kérdésben a családi állapot szerinti összehasonlítás nem mutat jelentős különbségeket a 18-29 éves korcsoporthoz képest, tehát a 30-40 éves korcsoportban is ezek a tendenciák tapasztalhatók

55. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy a rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében, családi állapot szerint

Családi állapot	18-29 éves				30-40 éves				50-65 éves ⁹			
	Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Nőtlen, hajadon	311	76,2	97	23,8	74	73,3	27	26,7	6	27,3	16	72,7
Házas, párkapcsolatban él	51	62,2	31	37,8	156	69,0	70	31,0	85	25,8	244	74,2
Elvált	6	85,7	1	14,3	33	91,7	3	8,3	10	16,4	51	83,6
Özvegy									19	25,7	55	74,3
Összesen	368	74,0	129	26,0	263	72,5	100	27,5	120	24,7	366	75,3

A 18-29 évesek között a vallásosság terén a maguk módján vallásosak, és az egyéb kategóriába sorolt válaszadók látják legkevésbé járható útnak a kapcsolat kizárólag a gyerek érdekében való fenntartását, míg a 30-40 évesek között leginkább a nem vallásosak. Emellett mindkét korcsoportra nézve megállapítható, hogy leginkább a legerősebben, az egyház tanításai szerint vallásos csoport osztja azt a véleményt, hogy a rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyermek érdekében. Az 50-65 éves korosztály e tekintetben is eltér a fiatalabb korcsoportoktól: köztük a magát nem vallásosnak valló kategória az, amelyik leginkább a kapcsolat fenntartása mellett döntene a gyermek érdekében.

⁹ Az 50-65 évesek korcsoportjában a válaszok megoszlása nem volt szignifikáns.

56. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy a rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében, vallásosság szerint¹⁰

Vallásosság	18-29 éves				30-40 éves				50-65 éves			
	Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Vallásos az egyház tanításai szerint	66	56,4	51	43,6	50	52,6	45	47,4	35	43,2	46	56,8
Vallásos maga módján	150	80,6	36	19,4	105	75,5	34	24,5	68	22,4	236	77,6
Nem vallásos	107	77,5	31	22,5	70	87,5	10	12,5	10	13,0	67	87,0
Egyéb ^{a)}	45	80,4	11	19,6	37	77,1	11	22,9	7	29,2	17	70,8
Összesen	368	74,0	129	26,0	262	72,4	100	27,6	120	24,7	366	75,3

A következő idevonatkozó blokkban az előző kérdésekre reflektálva (a nem, családi állapot, és vallásosság után) azt vizsgáltuk, hogy a gyermeket nevelők körében hogyan alakul a rossz kapcsolatban való kitartás attitűdje, valamint, hogy hogyan viszonyul ehhez a valós, a tervezett, és a vágyott gyerekszám.

A mintába tartozó 18-29 éves válaszadók között azok vannak túlnyomó többségben (75,7%), akik rossz kapcsolat esetén inkább a válás mellett döntenének. Érdekes, hogy a gyermeket nevelők körében ez az arány szinte egyenlő mértékben oszlik meg, de 50,9%-kal mégis azok vannak többen, akik szerint a válás rosszabb, mint egy rossz kapcsolat. A tervezett gyerekszámmal ez a kérdés nem mutat szignifikáns kapcsolatot, viszont a vágyott gyerekszámánál (Hány gyermeket szeretne?) kimutatható egy elég erős összefüggés, miszerint a megkérdezett minél több gyermeket szeretne, annál kevésbé hajlik a válás felé, tehát nagyobb gyerekszámánál inkább látják szükségesnek a kétszülős családmodellt.

A 30-40 éves korcsoport válaszadóinál sem a valós, sem a tervezett gyerekszám tekintetében nincs kimutatható kapcsolat ebben a kérdésben, viszont a vágyott gyerekszám már befolyásolja, hogy az adott szülő együtt akar-e maradni párjával egy rossz kapcsolatban. Egy gyerek esetében inkább elválnának, két gyermek esetén még inkább, három, vagy több vágyott gyermek esetén azonban ez a tendencia megfordul, és a többség inkább kitartana párja mellett egy rossz kapcsolatban is.

¹⁰ Azok, akik azt a választ adták, hogy nem tudják megmondani, hogy vallásosak-e vagy sem és azok, akik nem kívántak válaszolni erre a kérdésre.

57. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés, vágyott gyermekek száma szerint¹¹

Hány gyermeket szeretne ^{a)}	18-29 éves				30-40 éves			
	Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nem szeretne	7	20,0	28	80,0	4	40,0	6	60,0
1 gyermeket	1	3,4	28	96,6	2	11,1	16	88,9
2 gyermeket	27	14,8	155	85,2	4	8,5	43	91,5
3 vagy több gyermeket	72	37,1	122	62,9	16	39,0	25	61,0
Összesen	107	24,3	333	75,7	26	22,4	90	77,6

Az, hogy érdemes-e kizárólag a gyerek miatt együtt maradni a 18-29 éves korcsoportban csupán a tervezett gyerekszámval függ össze, mégpedig itt is a fentiekhez hasonlóan, minél több gyermeket terveznek, annál inkább próbálják kiküszöbölni a válást.

Ugyanez a kérdés a 30-40 éves megkérdezettek körében már a tervezett és a vágyott gyerekszámval is kapcsolatban van. Az eredmények a 18-29 éves korcsoportban mértékkel összecsengően itt is az mutatják, hogy a három, vagy annál több gyerek tervezése változtatja meg a válást pártoló, és ellenzők arányát.

Feltételeztük, hogy a válással kapcsolatos attitűdöket befolyásolhatják a gyerekkorban tapasztalt szülői minták. Mindhárom korcsoportban kevesebben voltak azok, akiknek szülei nem éltek együtt. Többek között ez lehet az oka annak, hogy nincs számottevő összefüggés egyik korcsoportban sem ebben a tekintetben. A mintánk szerint ugyanígy a gyerekkori családi élmények, a közös kirándulások, játékok, sem befolyásolják a felnőtt korban kialakuló válással kapcsolatos attitűdöket.

Az online kérdőívünkben feltett 32. kérdésünk¹² alapján született eredményeket összevetettük a "jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés", illetve a "rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében" változókkal. Korcsoportos bontásban azt tapasztaltuk, hogy a 18-29 éves korosztály számára a szeretet-ellenségesség, valamint az egyetértés-veszekedés ellentétpárok bizonyultak befolyásoló tényezőnek. Azok a válaszadók, akiket 14

¹¹ A kérdésre azok válaszoltak, akiknek nem volt gyermekük, az 50 fölötti korcsoportban a kérdés nem lett feltéve.)

¹² Kérjük jellemezze az alábbi ellentétpárok segítségével azt a családi környezetet, ahol 14 éves koráig élt. (Ha többféle környezetben is élt, arra gondoljon, ami az Ön számára leginkább meghatározó volt.)

éves korukig szeretetteljes családi környezet vette körül kevésbé mutatnak olyan szélsőséges eloszlást, mint az ellenségeskedést megjelölők, akik 89,1%-a szerint inkább jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés. Ugyanez mondható el az egyetértés-veszekedés ellentétpárnál látható kapcsolatról is. A 30-40 éves korosztályban nem volt szignifikáns összefüggés ebben a kérdésben.

Azt, hogy érdemes-e a gyerek érdekében együtt maradni 18-29 éves korosztályban szintén a szeretet-ellenségeskedés ellentétpár befolyásolja, a 30-40 éves korcsoportban pedig a gondoskodás-elhanyagolás van hatással a válással kapcsolatos attitűdökre.

Kiemelendő továbbá, hogy a mintában szereplő 18-29 éves korosztály számára a háztartásban, gyereknevelésben, nyújtott segítség, illetve az, hogy mennyire érzi magát boldognak egyáltalán nincs hatással arra, hogy hogyan vélekedik a két vizsgált válással kapcsolatos kérdésről ("jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés", illetve a "rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében").

58. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés, háztartási munkákban való támogatottság szerint¹³

Mennyire számíthat másokra háztartási gondoknál	18-29 éves				30-40 éves			
	Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kevéssé	35	24,8	106	75,2	11	11,8	82	88,2
Részlegesen	67	26,7	184	73,3	36	20,8	137	79,2
Nagyban	34	32,4	71	67,6	39	40,2	58	59,8
Összesen	136	27,4	361	72,6	86	23,7	277	76,3

*A táblázat összesen oszlopot nem tartalmaz, a két korcsoporthoz tartozó válaszkategóriák külön-külön, a támogatottság szerint adnak 100 %-ot.

*Az 50 fölötti korcsoportban a kérdés nem lett feltéve, a 18-29 évesek korcsoportjában a válaszok megoszlása nem volt szignifikáns.

Ezzel szemben a 30-40 éves korcsoportnál a fentebb sorolt tényezők mindegyike magyarázó erővel bír. A válaszadók minél inkább boldogabbak, számíthatnak másokra a háztartásban, gyereknevelésben, annál kevésbé gondolják úgy, hogy jobb a válás, mint egy rossz házasság. Tehát segítség mellett inkább el tudják képzelni, hogy együtt maradnak.

¹³ 50 fölötti korcsoportban a kérdés nem lett feltéve, a 18-29 évesek korcsoportjában a válaszok megoszlása nem volt szignifikáns.

Ezzel összefüggésben az is megállapítható, hogy azok a 30-40 éves korcsoportba tartozó válaszadók, akik nem elégedettek a gyermekkel töltött idő mennyiségével, inkább elválnának, minthogy egy nem működő kapcsolatban éljenek.

59. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés, gyermekgondozásban való támogatottság szerint

Mennyire számíthat másokra gyermekgondozásnál	18-29 éves				30-40 éves			
	Egyáltalán nem és kevésbé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevésbé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kevésbé	5	45,5	6	54,5	13	16,3	67	83,8
Részlegesen	12	48,0	13	52,0	25	22,1	88	77,9
Nagyban	4	36,4	7	63,6	21	42,0	29	58,0
Összesen	21	44,7	26	55,3	59	24,3	184	75,7

A gyerek érdekében való egymás melletti kitartást mind a 18-29, mind a 30-40 éves korcsoportban a fentiek közül (boldogság, segítség a gyereknevelésben, segítség a háztartásban) csak egy dolog befolyásolja: a boldogság.

60. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy a rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében, boldogságérzet szerint¹⁴

Mennyire érzi magát boldognak	18-29 éves				30-40 éves			
	Egyáltalán nem és kevésbé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevésbé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nem, vagy kevésbé boldog	125	80,1	31	19,9	85	83,3	17	16,7
Boldog	243	71,3	98	28,7	178	68,2	83	31,8
Összesen	368	74,0	129	26,0	263	72,5	100	27,5

*A táblázat összesen oszlopot nem tartalmaz, a két korcsoporthoz tartozó válaszkategóriák külön-külön, a boldogságérzet szerint adnak 100 %-ot.

*Az 50 fölötti korcsoportban a kérdés nem lett feltéve.

A házasság előtti együttélés fontossága mindkét korcsoportban befolyásoló erővel bír a válással kapcsolatos attitűdökre. A 18-29 éves korcsoportban mért eredmények szerint azok, akik szerint nem fontos a házasság előtti együttélés, sokkal határozatlanabbak abban a kérdésben, hogy jobb-e a válás, mint a rossz kapcsolatban élés. Itt is szinte kiegyenlített arányban, 50,5, illetve 49,5%-ban oszlottak meg a vélemények, míg a házasság előtti

¹⁴ Az 50 fölötti korcsoportban a kérdés nem lett feltéve.

együttélés pártolójánál egyértelmű többségben vannak az inkább válás mellett voksolók. Ez utóbbi pedig érvényes a 30-40 éves korcsoport válaszáira is.

A korábbi élettársi, házastársi kapcsolat léte is hatással van a vizsgált kérdésre, de csupán a mintában szereplő 18-29 éves korosztály számára. Akiknek nem volt ilyen korábbi kapcsolata, vagyis nem rendelkeznek tapasztalattal, sokkal kevésbé hajlanak a válásra, mint azok, akik már túl vannak egy élet- vagy házastárssal való szakításon.

A házasságkötés három éven belüli tervezése is szintén egy komoly befolyásoló tényezőnek bizonyul a 30-40 éves korcsoportban. Megállapítható, hogy azok, akik házasságkötést terveznek a fent említett időn belül, inkább látják úgy, hogy egy rossz kapcsolatban is ki kell tartani kizárólag a gyermek érdekében.

61. tábla: Mennyire ért egyet azzal, hogy a rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében, tervezett házasságkötés szerint

	18-29 éves				30-40 éves			
	Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben		Egyáltalán nem és kevéssé		Nagyrészt és teljes mértékben	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Tervez-e 3 éven belül házasságkötést								
Igen	114	72,2	44	27,8	44	69,8	19	30,2
Nem	203	79,0	54	21,0	63	85,1	11	14,9
Összesen	317	76,4	98	23,6	107	78,1	30	21,9

A válaszadóinkat megkértük, hogy a felsorolt válási okokat rangsorolják aszerint, hogy mennyire tartják ezeket fontosnak a válásokban való közrehatásban. Az eredményeket a melléklet 75. táblázata tartalmazza.¹⁵

¹⁵ A kérdés megfogalmazásában: „Mint azt Ön is tudja, Magyarországon igen sok a válás. Kérjük segítsen átgondolni – figyelembe véve az Ön esetleges tapasztalatát, ismerőseinek problémáit – mik lehetnek ennek az okai. Ezeket figyelembe véve mit gondol, a válásokban mennyire játszhatnak közre az alábbiak? Kérjük, jelölje meg a három legfontosabb tényezőt!”

A válaszokból mindenekelőtt azt olvashatjuk ki, hogy az egyes korosztályoknál más-más a válóokok sorrendje. Míg az említések közül első helyen a 18-29 évesek számára a kevés együtt töltött idő a legnagyobb arányú (25,1%), a 30-40 éveseknél az érzelmek elmúlása (25,6%), az 50-65 évesek csoportjában pedig már a házastársi hűtlenség említése szerepel a legnagyobb arányban (17,2%), mint legfontosabb válóok. Ez utóbbi lesz a leggyakoribb említés a legfiatalabb korcsoportban a második helyen, míg a középső korosztálynál ezt egy hajszállal múlja felül a kevés együtt töltött idő (15,38%, szemben a házastársi hűtlenség 15,36 %-os arányával). A legidősebbek közé tartozóknál viszont 2. helyen már az alkoholfogyasztás, kimaradás a legnagyobb arányú említés (19,2%). Az egyes korosztályokban a harmadik helyre tett válóokok sorrendje viszont már csak a 30-40 évesek között változik a leggyakoribb említések szerint: náluk 16,9%-kal a családi munkamegosztásból eredő konfliktusok a legnagyobb arányú. Ez az a korosztály, amelynél tapasztalhattuk, hogy a váláshoz való viszonyában is szignifikánsan megmutatkozott, hogy minél inkább segítséget kap a háztartásban és a gyermeknevelésben, annál inkább elutasítja a válás gondolatát (ld. 57. és 58. tábla).

A válási okokat aszerint is vizsgálhatjuk, hogy eltekintünk a rangsorolástól és azt vizsgáljuk, hogy az egyes okokat hányan említették mindhárom helyen, együttesen. Így, az előfordult összes említés alapján a 18-29 évesek között a házastársi hűtlenség, a 30-40 évesek között az érzelmek elmúlása, az 50-65 éveseknél pedig az alkoholfogyasztás, kimaradás lesz a legnagyobb arányú. Az egyes generációk között tehát jelentős különbségeket is találunk a válási okok megítélésében, amelyek fokozottan is jelen lehetnek: a munkanélküliség mint válásokban szerepet játszó ok pl. nincs dobogós helyen egyik generációban sem az említések gyakoriságát tekintve, de az 50-65 évesek között többszörösen felülmúlja a két másik korcsoportban megfigyelhető említési arányt.

7 Összegzés

A három csoportot érintő elemzésnél elsődleges mintánkat (első két csoport) szándékoltnak a magasan kvalifikált fiatalok közül választottuk, mivel az ő gyermekvállalásuk elmaradása, illetve potenciális elmaradása, a termékeny korból való kilépésük az egyik legfontosabb demográfiai veszélyforrás, amelynek széleskörű társadalmi és gazdasági hatásai lehetnek a jövőben. A generációs különbségek ábrázolása érdekében országos reprezentatív referencia mintát vettünk az 50-65 éves korosztályból is. Vállaltuk azt a torzítási hatást, hogy még a két fiatal korcsoport közül a magasan képzetteket vettük vizsgálatunk alapjául, addig az idősebb korosztályban iskolai végzettség szempontjából is reprezentatív mintát választottunk. Erre azért volt szükség, hogy az egyes különbségeket ne csak az idősebb és fiatalabb magasan képzett rétegek között észleljük, hanem a célcsoport (fiatal magasan kvalifikáltak) és a referenciacsoport közötti valós (többdimenziós) különbségek (így az iskolázottságból eredő eltérések) is kimutathatók legyenek.

Mintánkban valamivel több nő szerepelt, mint férfi (ötödével). A 18-29 évesek túlnyomó része (négyötöde) még hajadon/nőtlen, a 30-40 évesek közül viszont kétharmaduk házas. Ebből is adódik, hogy a legfiatalabb korcsoport közül minden harmadik, még a 30-40-esek közül csak minden hatodik egyedülálló. A 18-29 évesek tizedének van gyermeke, míg a második korcsoport kétharmadának van legalább egy gyermeke. A gyermekesek hatoda nem tervez további gyermekeket a legfiatalabbaknál, míg a 30-40 éveseknél a minta fele. Valószínűleg itt nagyobb arányban megszülethettek már az eredetileg tervezett gyerekeket (vagy legalábbis nagyrészüket). Azok esetében, akiknek nincs gyermeke, a fiatal férfiak közül csupán minden huszadik, a nők közül minden tizedik nem tervez egyáltalán gyermeket. Mindkét nembeliek leginkább két gyermeket szeretnének, de harmaduk három gyermeket is vállalna.

Területi elhelyezkedés szempontjából a mintánk harmada budapesti, negyede származik megyei jogú nagyvárosból, a többi pedig egyéb városból és községekből. A legfiatalabbak (18-29) fele még szülőknél lakik, míg az idősebbek (30-40) közül csaknem mindegyikük saját háztartást vezet. Az elsődleges család tekintetében elmondható, hogy minél idősebb volt a megkérdezett, annál nagyobb volt az esély, hogy édesanyja fiatalabb korban hozta világra. A legfiatalabb csoport harmada már 30 feletti anyáktól származik. A legidősebb (50-65) minta negyedének van 3, vagy annál több testvére, míg a legfiatalabbak közül (18-29) csak minden

hetediknek. Érdekes módon az egyik aránya nagyjából megegyezik a vizsgált csoportokban. A legfiatalabbaknak csupán fele dolgozik (érthetően az iskolai elfoglaltságok miatt), az idősebbek kilenc-tizede vesz részt a munkaerőpiacon. Megmértük a vallásosak megoszlását is, amiből kiderült, hogy a két fiatal korcsoport kétharmada, míg a legidősebbek háromnegyede vallásos, habár érdekes módon a vallás gyakorlása (az egyház tanításai szerint) inkább a két fiatal kohorszra jellemző.

A házasságkötésre vonatkozó kérdéseknél kiderült, hogy a legfiatalabbak 80%-a, az idősebbek kétharmada, míg a legidősebbek fele tartja kívánatosnak a házasság előtti együttélést mind a vidéki, mind a városi és fővárosi megkérdezetteknek. A nem házas legfiatalabbak kilenc-tizede szeretne majd házasságban élni, és az idősebbek nyolcada szintén tervezi a jövőben házasságot, tehát erős házassági kedvet tapasztaltunk a nem házas fiatalok körében is. A legfiatalabbak harmada és az idősebbek fele tervezi, hogy 3 éven belül összeházasodik partnerével – mindez kiemelten igaz a városiakra és a budapestiekre.

A házasok felének volt házasságkötését megelőzően legalább egy hosszabb párkapcsolata mindkét korosztály és mindkét nem esetén. A házasság előtti párkapcsolat legkevésbé a községekben élő fiatalokra jellemző, de az eltérés nem szignifikáns.

A megkérdezett fiatalok a házasság melletti legfőbb érvként a következőket emelték ki: (1) gyermekek számára ez a legjobb, (2) erősebb kapcsolati kötődést teremt, (3) ez az együttélés legtermészetesebb formája. A házasságkötés elleni (akadálykénti) érvként az alábbi tényezőket emelték ki: (1) még nem fejezte be tanulmányait, (2) túl fiatal, (3) hiányzó feltételek (pl. lakás, anyagiak). Rákérdeztünk a házasság legfontosabb feltételeire is, és ezeket az eredményeket kaptuk: (1) tisztelet, megbecsülés, (2) szerelem, (3) kompromisszumkésztség. A házasságkötéshez a legfontosabb szempontok voltak a (1) kapcsolat stabilitása, (2) boldogság és a (3) megfelelő anyagi helyzet.

A megkérdezett házasok minden szegmensben elégedettek voltak – sorrendben – a (1) házimunkából való részesedésükkel, a (2) szexuális életükkel és a (3) lakáskörülményeikkel. Legkevésbé voltak elégedettek a gyermekkel és a partnerükkel töltött idővel, valamint a jövedelmi helyzetükkel.

A gyermekvállalásra vonatkozó blokknál megtudtuk, hogy a legfiatalabbak kilenctizedének, az idősebbek harmadának, és a legidősebbek kevesebb, mint tizedének nincsen gyermeke. Itt elsőszámú indokoló tényező természetesen a legfiatalabbak alacsony életkora, de fontos kiemelni, hogy a 30-40 évesek közül is csupán a minta kétharmada gyermekes (persze itt még megszülethetnek további gyermekek is). A házasok 82%-ának, még a nőtlenek/hajadonok 11%-ának van gyermeke a két fiatal korcsoportban.

Eredményeink szerint a gyermekvállalási hajlandóságra pozitívan hat a házasságban élés, az, hogy a feleknek még nincsen gyermekük, valamint a kevesebb jövedelem. A megkérdezettek szerint a gyermekvállalás leginkább pozitív hatással van az emberek boldogságára, erősíti a párkapcsolatot és a szülői kapcsolatokat. Ezzel szemben inkább negatívan befolyásolja a párok anyagi helyzetét, pihenési lehetőségét és munkahelyi karrierjét. Érdekes, utóbbi negatív percepcióknál a fiatalabb korosztályok jóval rosszabbnak ítélik meg a helyzetet, mint az idősebbek és a legidősebbek (tehát akik már inkább „tapasztalatból beszélnek”).

A megkérdezett fiatal csoportok szerint a legfontosabb tényezők a gyermekvállaláshoz a (1) testi/lelki egészség, a (2) szerelem és a (3) biztos munkahely. A legidősebb korcsoport másként osztja meg preferenciáit: (1) szerelem, (2) az állam támogatása, (3) a tanulmányok befejezése. A legfiatalabbak fele az idősebbek kétharmada vallja, hogy legalább két gyermek megszületése lenne kívánatos egy családban. Ez különösen a házasságban élő nőknél volt szignifikáns. Mindkét csoport kétharmada vallja, hogy a gyermek születése nem kell, hogy az egyéni ambíciók feladásával járjon. Utóbbit a vidéki fiatalok fele, a budapestiek háromnegyede vallja. Ugyancsak mindkét csoport kilenctizede szerint, ha a társadalom azt akarja, hogy több gyermek szülessen, akkor azt (család)támogatásokkal kellene elősegíteni. A vélemény különösen a házasságban élő gyermekes nőknél jelent meg markánsan.

A családi konfliktusokhoz kapcsolódó, és a válással foglalkozó kérdésblokkunkban kiderült, hogy a fiatal csoportok háromnegyede, míg a legidősebb csoport fele vallja, hogy rossz kapcsolat esetén jobb a válás, mint a kapcsolat fenntartása. A fiatalabb csoportokban különösen a nők, valamint a hajadonok és az elváltak osztják ezt a nézetet, miközben a legidősebb csoportban nincsen jelentős eltérés a családi állapot vonatkozásában. A vallásosak szintén kevésbé fogadják el a válást még akkor is, ha a házasság rosszul működik.

Szignifikáns különbséget mértünk a két fiatal és a legidősebb korcsoport között abban a kérdésben, hogy a rossz kapcsolatban a gyermek érdekében ki kell tartani. A fiataloknak csak negyede osztotta ezt az állítást, míg a legidősebbek kétharmada értett egyet azzal, hogy a gyermek érdeke fontosabb, mint a házasság minősége. A vallásosság és a családban élés pozitívan befolyásolták a házasság fenntartására vonatkozó válaszokat mindhárom korcsoportnál.

8 Mellékletek

8.1 Online kérdőív

1. Demográfiai és lakásadatok

1. Az Ön neme...

- 1 férfi
- 2 nő

2. Az Ön születésének éve

...évszám

3. Kérem, adja meg az Ön hivatalos családi állapotát!

- 1 nőtlen, hajadon
- 2 házas
- 3 elvált
- 4 özvegy

4. Van Önnek élettársa, vagy barátnője/partnere?

- 1 élettársa van és együtt élnek
- 2 partnere/élettársa van, de nem élnek együtt
- 3 nincs sem élettársa, sem partnere

5. Mennyi az Ön gyermekeinek száma jelenleg

- 0 nincs gyermeke
- 1 Vérszerinti gyermekeinek száma összesen... fő
- 2 Nevelt és/vagy örökbefogadott gyermekeinek száma összesen... fő

6. Hány gyermeket tervez még?

- ...
- 0 nem tervez már

CSAK AZOKTÓL, AKIKNEK NINCS GYERMEKE (5=1)

7. Ha nincs gyermeke, hány gyermeket szeretne?

- ...
- 0 nem szeretne

MINDENKITŐL

8. Milyen településen van az a háztartás ahol Ön jelenleg él, vagy legtöbb idejét tölti?

- 1 Budapest
- 2 megyei jogú város
- 3 egyéb város
- 4 község

9. A háztartás ahol Ön jelenleg él, vagy legtöbb idejét tölti...

- 1 szüleivel közös háztartás
- 2 házastárs/élettárs szüleinek háztartása
- 3 saját külön háztartása
- 4 másokkal együtt bérelt lakás
- 5 kollégium, diákszálló
- 6 intézményi háztartás(pl. munkásszállás, gyermekvédelmi intézmény)? UGRİK A 14-RE

Kérem a következő néhány kérdés esetében arra a háztartásra gondoljon, ahonnan a kollégiumba érkezett.

10. Kivel él Ön együtt egy háztartásban (azaz egy fedél alatt)? Akivel együtt él egy háztartásban az alábbiak közül jelölje igennel, akivel nem, jelölje nemmel. Ha Ön jelenleg kollégiumban vagy diákszállón lakik, arra a háztartásra gondoljon, ahová a kollégiumból eltávozik.

	Igen	Nem
1 Házastárs	1	2
2 Saját vérszerinti gyermek, örökbefogadott gyermek	1	2
3 Házastársának korábbi kapcsolatából származó gyermek	1	2
4 Élettárs	1	2
5 Élettársának korábbi kapcsolatából származó gyermek	1	2
6 Szülő, nevelőszülő	1	2
7 Szülő, nevelőszülő élettársa	1	2
8 Nagyszülő	1	2
9 Házastárs/élettárs szülője	1	2
10 Házastárs/élettárs nagyszülője	1	2
11 Az Ön testvére (féltestvére, mostohatestvére)	1	2
12 Az Ön más rokona	1	2
13 Házastárs, élettárs testvére (féltestvére, mostohatestvére)	1	2
14 Házastárs, élettárs más rokona	1	2
15 Más, nem felsorolt személy	1	2

11. Összességében hányan élnek egy háztartásban Önnel együtt?

...fő

12. Hány szobás házban/lakásban él/élnek (a 12m²-nél kisebb félszobákat is számítsa szobának)?

Instrukció: Lakószoba (hálószoza, nappali, dolgozószoba).

....(db)

13. Hány m² alapterületen él/élnek?

...m²

II. Iskolai végzettségi és foglalkozási, jövedelmi adatok

14. Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége?

- 1 - 8 általános vagy kevesebb
- 2 - szakmunkásképző, szakiskola
- 3 - érettségi
- 4 - érettségi utáni szakképzés/felsőfokú szakképzés
- 5 - felsőfokú (pl. főiskola, egyetem, BA,MA,Ph.D.)

15. A következő kijelentések közül melyikkel tudná önmagát a leginkább jellemezni?

- 1 – Vallásos vagyok, az egyház tanítását követem,
- 2 – Vallásos vagyok a magam módján,
- 3 – Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem,
- 4 – Nem vagyok vallásos.
- 9 – Nem kíván válaszolni

16. Dolgozik-e Ön, folytat-e kereső tevékenységet?

- 1 igen
- 2 nem

17. Tanul-e Ön?

- 1 igen
- 2 nem

HA 17=1

18. Hol tanul?

- 1 általános iskolai képzésben
- 2 szakmunkásképzésben, szakiskolában
- 3 érettségi adó képzésben
- 4 érettségi utáni szakképzésben/felsőfokú szakképzésben
- 5 felsőfokú képzésben(pl. főiskola, egyetem, BA, MA,Ph.D.)
- 6 iskolarendszeren kívüli tanfolyamon
- 7 egyéb helyen

HA 16=1

19. Milyen formában dolgozik? Ha többféleképpen is dolgozik, arra a tevékenységére gondoljon, amelyből a legtöbb jövedelme származik.

- 1 Önellő (pl. ügyvéd, vállalkozó, gazdálkodó, iparos, kereskedő, tulajdonos, résztulajdonos, vállalkozásban segítő családtag, szellemi szabadfoglalkozású)
- 2 Alkalmazott, fizikai munkakörben
- 3 Alkalmazott, nem diplomás szellemi munkakörben
- 4 Alkalmazott, diplomás szellemi munkakörben
- 5 Közmunkás, közhasznú foglalkoztatott
- 6 Egyéb

20. Milyen jelleggel dolgozik Ön? Ha többféleképpen is dolgozik, arra a tevékenységére gondoljon, amelyből a legtöbb jövedelme származik.

- 1 teljes munkaidőben
- 2 részmunkaidőben
- 3 alkalmilag, kisegítő jelleggel
- 4 egyéb módon

HA 17=2 és 16=2

21. (Ha Ön nem tanul és nem dolgozik), akkor melyik vonatkozik Önre az alábbiak közül?

- 1 Munkanélküli, álláskereső
- 2 Gyermekgondozási ellátásban részesül (pl. GYES, GYED, TGYÁS)
- 3 Szociális ellátásban részesül, nyugdíjas, rokkantsági nyugdíjas, járadékos, segélyezett
- 4 Háztartásbeli, eltartott
- 5 Egyéb inaktív

MINDENKITŐL

22. Mennyi az Ön havi nettó átlagjövedelme

- 0 nincs jövedelme
- 1 kevesebb, mint 30 000 Ft
- 2 30 000-50 000 Ft
- 3 50 001-100 000 Ft
- 4 100 001-150 000 Ft
- 5 150 001-200 000 Ft
- 6 200 001-250 000 Ft
- 7 250 000 Ft felett
- 9 nem mondja meg

23. Mennyire elégedett anyagi helyzetével? Jelölje egytől ötig terjedő skálán, ahol 1 a nagyon elégedetlen, 5 pedig a nagyon elégedett!

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

24. Az alábbiak közül milyen jövedelemforrások állnak rendelkezésére? Kérjük minden sorban jelölje be a megfelelő választ.

	Igen	Nem
1 szülői támogatás	1	2
2 ösztöndíj	1	2
3 munkabér	1	2
4 alkalmi, kiegészítő jövedelmek	1	2
5 családtámogatások (GYES, GYED, GYET, családi pótlék stb.)	1	2
6 szociális segélyek, munkanélküliségi ellátás	1	2
7 nyugdíj, fogyatékosági, rokkantsági ellátások	1	2
8 egyéb	1	2

25. Háztartásának mennyi havi nettó átlagos jövedelme?

- 1 50 000 Ft alatt
- 2 50 001 - 100 000 Ft között
- 3 100 001 - 200 000 Ft között
- 4 200 001- 300 000 Ft között
- 5 300 000 Ft felett
- 9 nem mondja meg

III. Családi minták, emocionális környezet (elsődleges családra vonatkozó kérdések)

26. Hány éves volt édesanyja az Ön születésekor?

...(szám)

NT

27. Testvéreinek száma (féltestvérekkel együtt)?

... fő

NT

28. Szülei az Ön gyermekkorában (14 éves koráig).... (Egy válasz)

- 1 házasságban/élettársként együtt éltek
- 2 elváltak/szétköltöztek
- 3 elváltak, de egy lakásban maradtak
- 4 sosem éltek együtt
- 5 egyik sem (mert pl. nem ismerte a szüleit, egyik, vagy másik, vagy mindkettő meghalt)

HA 28=2 vagy 3,

29.Hány éves volt Ön akkor, amikor szülei elváltak/szétköltöztek?

...

30. Amikor szülei elváltak/szétköltöztek, Ön kihez került?

- 1 édesanyja
- 2 édesapja
- 3 nagyszülőkhöz vagy más rokonokhoz került
- 4 egyéb helyre került
- 5 nem költöztek szét

MINDENKITŐL

31. Arra a családi környezetre, ahol 14 éves koráig élt, mennyire voltak jellemzőek az alábbiak? (Ha többféle környezetben is élt, arra gondoljon, ami az Ön számára a leginkább meghatározó volt.)

RANDOM SOROK

	soha	ritkán	gyakran	időszakon ként változott
1 Közös szabadidős programok (pl. kirándulás, mozi, kulturális rendezvények, intézmények látogatása)	1	2	3	7
2 Közös nyaralás	1	2	3	7
3 Közös játék, sporttevékenység	1	2	3	7
4 Közös TV nézés	1	2	3	7
5 Együttcsaládi ünnepek, események (pl. születésnap, karácsony, zsúr) rendezése, eltöltése	1	2	3	7

32. Kérjük jellemezze az alábbi ellentétpárok segítségével azt a családi környezetet, ahol 14 éves koráig élt. (Ha többféle környezetben is élt, arra gondoljon, ami az Ön számára a leginkább meghatározó volt.)

RANDOM SOROK

	inkább ez volt a jellemző	inkább ez volt a jellemző	
1 szeretet	1	2	ellenségesség
2 gondoskodás	1	2	elhanyagolás
3 támogatás	1	2	közömbösség
4 segítség	1	2	magára hagyás
5 nyugalom	1	2	feszültség
6 nem voltak anyagi gondjaink	1	2	voltak anyagi gondjaink
7 egyetértés	1	2	veszekedés
8 bizalom	1	2	bizalmatlanság

IV. Jelenlegi család

MINDENKITŐL

33. Mennyire számíthat Ön az alábbiak segítségére, (esetleges) háztartási gondok esetén?

Instrukció: Nem munkával és nem tanulással kapcsolatos ügyek, problémák esetén

	Egyált a-lán nem	Kevés sé	Nagy- részt	Telje s mérté k-ben	Nincs ilyen szem ély
1 Házastársára/élettársára	1	2	3	4	0
2 Apjára	1	2	3	4	0
3 Anyjára	1	2	3	4	0
4 Testvérré	1	2	3	4	0
5 Házastárs/élettárs szülei	1	2	3	4	0
6 Barátaira	1	2	3	4	0
7 Más rokonokra, ismerősökre	1	2	3	4	0

CSAK AZOKTÓL, AKIK NEVELNEK GYEREKET! 5=2 vagy 3

34. Mennyire számíthat Ön az alábbiak segítségére, (esetleges) gyermekgondozással, neveléssel kapcsolatban felmerülő nehézségei esetén?

	Egyált a-lán nem	Kevés sé	Nagy- részt	Telje s mérté k-ben	Nincs ilyen szem ély
1 Házastársára/élettársára	1	2	3	4	0
2 Apjára	1	2	3	4	0
3 Anyjára	1	2	3	4	0
4 Testvérré	1	2	3	4	0
5 Házastárs/élettárs szülei	1	2	3	4	0
6 Barátaira	1	2	3	4	0
7 Más rokonokra, ismerősökre	1	2	3	4	0

35. Arra a családi környezetre, ahol jelenleg él, mennyire jellemzőek az alábbiak?

RANDOM SOROK

	soha	ritkán	gyakran
1 Közös szabadidős programok (pl. kirándulás, mozi, kulturális rendezvények, intézmények látogatása)	1	2	3
2 Közös nyaralás	1	2	3
3 Közös játék, sporttevékenység	1	2	3
4 Közös TV nézés	1	2	3
5 Együttcsaládi ünnepek, események (pl. születésnap, karácsony, zsúr) rendezése, eltöltése	1	2	3

MINDENKITŐL

36. Összességében mennyire érzi magát boldognak? Jelölje egytől ötig terjedő skálán, ahol az 1 a boldogtalan, 5 pedig a nagyon boldog!

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

37. Abban a háztartásban, ahol él, végzi-e Ön az alábbi tevékenységeket?

RANDOM SOROK

	igen	nem	nincs ilyen tevékenys- ég
1 házimunka (pl. mosás, takarítás, bevásárlás)	1	2	3
2 pénzügyek kézbentartása	1	2	3
szervezések (pl. utazás, családi kapcsolatok)	1	2	3
3 gyermekintézményekkel való kapcsolattartás	1	2	3
4 gyermek(ek) gondozása, ellátása	1	2	3

V. Házasság, párkapcsolat

HA 4=1 vagy 2 CSAK PÁRKAPCSOLATBAN ÉLŐKTŐL

38. Mennyire elégedett Ön házasságában/élettársi kapcsolatában az alábbiakkal?

Kérjük, minden sorban jelölje a megfelelő értéket.

RANDOM SOROK

	egyálta- lán nem elégedet t	nem elége- dett	elége- -dett	nagyo n elége- dett	ninc s ilyen
1 a házimunka Önre jutó részével	1	2	4	5	0
2 a lakáskörülményivel	1	2	4	5	0
3 a szexuális életével	1	2	4	5	0
4 a társával töltött idő mennyiségével	1	2	4	5	0
5 a jövedelmükkel	1	2	4	5	0
6 a gyermek(ek)kel töltött idő mennyiségével	1	2	4	5	0

MINDENKITŐL

39. Fontosnak tartja Ön, hogy a házasság előtt a partnerek legalább 3 hónapot együtt éljenek?

- 1 Nagyon fontosnak tartom
- 2 Fontosnak tartom
- 3 Nem tartom fontosnak
- 4 Egyáltalán nem tartom fontosnak

HA 3=1 VAGY 3VAGY 4: AZOKTÓL, AKIK NEM HÁZASOK:

40. Szeretne-e Ön a jövőben házasságban élni?

- 1 igen, feltétlenül
- 2 inkább igen, de nem feltétlenül
- 3 inkább nem
- 4 semmiképp sem

41. Tervez-e 3 éven belül a házasságkötést?

- 1 igen
- 2 nem

HA 3=2, 3, 4 AZOKTÓL, AKIK HÁZASOK VAGY AZOK VOLTAK

42. Volt-e házasságkötését megelőzően 3 hónapnál hosszabb házas/élettársi kapcsolata?

- 1 igen, egy
- 2 igen, több is volt
- 3 nem volt

43. Hány éves volt házasságkötésekor (ha több is volt, az elsőt jelölje)?

...életkor (szám)

HA 5=2, AKIKNEK SZÜLETETT GYERMEKE

44. Hány éves volt első gyermeke megszületésekor?

...életkor (szám)
(0 nincs gyermeke)

HA 3=2, 3, 4 AZOKTÓL, AKIK HÁZASOK VAGY AZOK VOLTAK

45. Miért kötött házasságot? Kérjük, jelölje meg a három legfontosabb tényezőt!

RANDOM SOROK

Azért kötött házasságot, mert...

2 ez szülői elvárás

3 ez (volt) a társam elvárása

4 jobb anyagi helyzetet teremt

5 állandóan együtt élhetek a társammal

6 a gyerekek számára ez a legjobb

7 erősebb párkapcsolati kötődést teremt

8 ezt gondolom az együttélés legjobb/legtermészetesebb módjának

9 bizonyos szolgáltatásokhoz (pl. hitel, bölcsőde) így könnyebb hozzájutni

10 pozitív mintákat látott, hallott

1. említés

2. említés

3. említés

HA 40=1 VAGY 2 VAGY 3, AZOKTÓL, AKIK NEM KÖTÖTTEK MÉG

HÁZASSÁGOTÉS NEM ZÁRJÁK KI ENNEK A LEHETŐSÉGÉT

46. Miért kötne házasságot? Mennyire vonatkoztathatók Önre egyenként az alábbiak?

Kérjük jelölje meg a három legfontosabb tényezőt.

RANDOM SOROK

Azért kötne házasságot, mert...

2 ez szülői elvárás

3 ez (volt) a társam elvárása

4 jobb anyagi helyzetet teremt

5 állandóan együtt élhetek a társammal

6 a gyerekek számára ez a legjobb

7 erősebb párkapcsolati kötődést teremt

8 ezt gondolom az együttélés legjobb/legtermészetesebb módjának

9 bizonyos szolgáltatásokhoz (pl. hitel, bölcsőde) így könnyebb hozzájutni

10 pozitív mintákat látott, hallott

1. említés

2. említés

3. említés

47. Mi tartotta/tartja vissza a házasságkötéstől? Kérjük, jelölje meg a három legfontosabb tényezőt!

RANDOM SOROK

Azért nem kötött/kötne házasságot, mert...

- 1 túl sok kötöttséget jelent
- 2 előbb be akarja fejezni a tanulmányait
- 3 még túl fiatal ehhez
- 4 még nem biztos, hogy megtalálta az igazit
- 5 nem akar gyereket
- 6 hiányoznak hozzá feltételek (pl. anyagiak, lakás)
- 7 nem ért egyet a házasság intézményével
- 8 rossz tapasztalatai vannak saját korábbi kapcsolataiból
- 9 negatív élményei vannak szülei, ismerősei kapcsolataiból

1. említés
2. említés
3. említés

MINDENKITŐL

48. Véleménye szerint mennyire fontos a házasságkötéshez...

(jelölje ötfokozatú skálán, ahol az 1 a legkevésbé fontos, 5 pedig a nagyon fontos)

RANDOM SOROK

	legkevésbé fontos				nagyon fontos
1 megfelelő anyagiak (lakás, kocsi, autó stb.)	1	2	3	4	5
2 biztos munkahely	1	2	3	4	5
3 megfelelő jövedelem	1	2	3	4	5
4 kölcsönös tisztelet/megbecsülés	1	2	3	4	5
5 hasonló gondolkodás/értékrend	1	2	3	4	5
6 szerelem	1	2	3	4	5
7 szülők, barátok véleménye	1	2	3	4	5
8 a jó szexuális kapcsolat	1	2	3	4	5
9 kompromisszumkésztség	1	2	3	4	5

49. Véleménye szerint hogyan befolyásolja a házasságkötés az emberek...

(jelölje ötfokozatú skálán, ahol az 1 a nagymértékben rontja, 5 pedig a nagymértékben javítja)

RANDOM SOROK

	nagymé r- tékben rontja	rontja	nem befoly á-solja	javítj a	nagymé r- tékben javítja
1 anyagi helyzetét	1	2	3	4	5
2 boldogságát	1	2	3	4	5
3 szexuális életét	1	2	3	4	5
4 párkapcsolatának stabilitását	1	2	3	4	5
5 baráti, szülői kapcsolatait	1	2	3	4	5
6 kikapcsolódási, pihenési lehetőségeit	1	2	3	4	5

50. Mint azt Ön is tudja, Magyarországon igen sok a válás. Kérjük segítsen átgondolni – figyelembe véve az Ön esetleges tapasztalatát, ismerőseinek problémáit – mik lehetnek ennek az okai. Ezeket figyelembe véve mit gondol, a válásokban mennyire játszhatnak közre az alábbiak? Kérjük, jelölje meg a három legfontosabb tényezőt!

RANDOM SOROK

- 1 szexuálisproblémák
- 2 házastársi hűtlenség
- 3 érzelmek elmúlása
- 4 gyakori alkoholfogyasztás, kimaradozás
- 5 szülők, barátok hatása
- 6 kevés együtt töltött idő
- 7 munkanélküliség
- 8 családon belüli feladatmegosztásból eredő konfliktusok (pl. túl sok teher, házimunka jut az egyik félnek)
- 9 kevés kereset/alacsony jövedelem
- 10 családon belüli erőszak, bántalmazás

1. említés
2. említés
3. említés

VI. Gyermekvállalás

51. Véleménye szerint hogyan befolyásolja a gyermek vállalása az emberek... (jelölje ötfokozatú skálán, ahol az 1 a nagymértékben rontja/korlátozza, 5 pedig a nagymértékben javítja)

RANDOM SOROK

	nagymé r-tékben rontja	rontja	nem befoly ásolja	javítj a	nagymé r- tékben javítja
1 anyagi helyzetét	1	2	3	4	5
2 boldogságát	1	2	3	4	5
3 szexuális életét	1	2	3	4	5
4 párkapcsolatának stabilitását	1	2	3	4	5
5 munkahelyi karrierjét	1	2	3	4	5
6 baráti, szülői kapcsolatait	1	2	3	4	5
7 kikapcsolódási, pihenési lehetőségeit	1	2	3	4	5

52. Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal
RANDOM SOROK

	egyálta- lán nem	kevéssé	nagyrészt	teljes mérték- ben
1 Házasság nélküli párkapcsolatban ugyanolyan kiteljesedett életet élhet az ember, mint egy házasságban	1	2	3	4
2 Jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés	1	2	3	4
3 Legalább két gyerek kellene egy teljes családhoz	1	2	3	4
4 Azért, mert gyermekem van, nem adhatom fel az ambícióimat	1	2	3	4
5 A rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében	1	2	3	4
6 Az életben a család az, amire elsősorban számítani lehet	1	2	3	4
7 A családban ma is elsősorban a férfinak kell kenyérkeresőnek lennie	1	2	3	4
8 Az azonos neműek együttélése nem tekinthető családnak	1	2	3	4
9 Ha a társadalom azt szeretné, hogy több gyermek szülessen, jobban kellene támogatnia a gyermeket vállalókat	1	2	3	4

53. Ön számára a gyermekvállaláshoz mennyire lennének szükségesek az alább felsoroltak?
RANDOM SOROK

	nem szükséges				nagyon szükséges
1 megfelelő anyagi feltételek	1	2	3	4	5
2 megfelelő lakásviszonyok	1	2	3	4	5
3 támogató szülői/rokoni háttér	1	2	3	4	5
4 tanulmányok befejezése	1	2	3	4	5
5 biztos munkahely	1	2	3	4	5
6 szerelem	1	2	3	4	5
7 testi/lelki érettség, egészség	1	2	3	4	5
8 az állam támogatása (pl: GYES, GYED, bölcsőde)	1	2	3	4	5
9 házasság	1	2	3	4	5

54. Milyen gyakran szokott Ön internetezni?

- 1 naponta
- 2 hetente többször
- 3 hetente
- 4 havonta többször

55. Van-e vezetékes, vagy mobiltelefonja?

- 1 igen mindkettő
- 2 csak mobiltelefon
- 3 csak vezetékes telefon
- 4 egyik sem

8.2 Telefonos felmérés kérdőíve

KVÓTAKÉRDÉS (TELEFONSZÁM ADATBÁZISBÓL JÖN NEM KELL KÉRDEZNI):

1. Településtípus (hol van az a háztartás ahol Ön jelenleg él, vagy legtöbb idejét tölti?)

- 1 - Budapest
- 2 - megyei jogú város
- 3 - egyéb város
- 4 - község

2. Az Ön születésének éve?

....évszám

KVÓTAKÉRDÉS

3. Neme...(Ne kérdezd, meg, csak jegyezd le!)

- 1 - férfi
- 2 - nő

KVÓTAKÉRDÉS

4. Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége? (Egy válasz)

- 1 - 8 általános vagy kevesebb
- 2 - szakmunkásképző, szakiskola
- 3 - érettségi
- 4 - érettségi utáni szakképzés/felsőfokú szakképzés
- 5 - felsőfokú (pl. főiskola, egyetem, BA,MA,Ph.D.)

Demográfiai és lakásadatok

5. Kérem, adja meg az Ön családi állapotát! (Egy válasz)

- 1 - nőtlen, hajadon
- 2 - kapcsolatban él
- 3 - házas
- 4 - elvált
- 5 - özvegy

6. Mennyi az Ön gyermekeinek száma?

- 0 - nincs gyermeke
- Gyermekeinek száma összesen... fő
- 1 Vérszerinti gyermekeinek száma összesen... fő
- 2 Nevelt és/vagy örökbefogadott gyermekeinek száma összesen... fő

7. Összességében hányan élnek egy háztartásban Önnel együtt?

- 1 – egyedül él
- ...fő

8. Hány éves volt édesanyja az Ön születésekor?

...(szám)

9. Testvéreinek száma (féltestvérekkel együtt)?

... fő

10. Szülei az Ön gyermekkorában (14 éves koráig)....? (Olvasd föl a válaszkategóriákat!)

(Egy válasz)

1 - házasságban/élettársként együtt éltek

2 - elváltak/szétköltöztek

3 - elváltak, de egy lakásban maradtak

4 - sosem éltek együtt

5 - egyik sem (mert pl. nem ismerte a szüleit)

Jelenlegi család

MINDENKITŐL

11. Mennyire számíthat Ön a segítségére, (esetleges) háztartási gondok esetén?

(Olvasd föl az alábbi kérdéseket!)

	Egyáltalán nem	Kevéssé	Nagy- részt	Teljes mérték- ben	Nincs ilyen személ- y
Házastársára/élettársára	1	2	3	4	0
Gyermekeire	1	2	3	4	0
Szüleire	1	2	3	4	0
Testvérré	1	2	3	4	0
Más rokonokra, ismerősökre	1	2	3	4	0

12. Fontosnak tartja Ön, hogy a házasság előtt a partnerek legalább 3 hónapot együtt éljenek? (egy válasz)

4 - Nagyon fontosnak tartom

3 - Fontosnak tartom

2 - Nem tartom fontosnak

1 - Egyáltalán nem tartom fontosnak

HA 3.=3,4,5 AZOKTÓL, AKIK HÁZASOK VAGY AZOK VOLTAK

13. Hány éves volt házasságkötésekor (ha több is volt, az első házassága idején)?

...életkor (szám)

HA 4.>0, AKIKNEK SZÜLETETT GYERMEKE

14. Hány éves volt első gyermeke megszületésekor?

...életkor (szám)

(0 - nincs gyermeke)

HA 3.=3,4,5 AZOKTÓL, AKIK HÁZASOK VAGY AZOK VOLTAK

15. Most felolvasok állításokat. Kérem, mondja meg Ön szerint melyik a legfontosabb tényező, amiért Ön házasságot kötött? És melyik a második legfontosabb? És a harmadik? (Olvad föl az alábbi állításokat!)

RANDOM SOROK

Azért kötött házasságot, mert...

ez szülői elvárás

ez (volt) a társam elvárása

jobb anyagi helyzetet teremtem

állandóan együtt élhetek a társammal

a gyerekek számára ez a legjobb

erősebb párkapcsolati kötődést teremtem

ezt gondolom az együttélés legjobb/legtermészetesebb módjának

bizonyos szolgáltatásokhoz (pl. hitel, bölcsőde) így könnyebb hozzájutni

pozitív mintákat látott, hallott

1. említés

2. említés

3. említés

MINDENKITŐL

16. Most felolvasok olyan tényezőket, amelyek fontosak lehetnek házasságkötés esetén. Véleménye szerint mennyire fontosak ezek? Kérem, egy ötfokozatú skála alapján válaszoljon, ahol az egyes azt jelenti, hogy a legkevésbé fontos, az ötös pedig azt, hogy nagyon fontos, és természetesen a közbülső értékeket is választhatja! (Olvad föl az alábbi tényezőket!)

RANDOM SOROK

	legkevésbé fontos				nagyon fontos
megfelelő anyagiak (lakás, autó stb.)	1	2	3	4	5
biztos munkahely	1	2	3	4	5
megfelelő jövedelem	1	2	3	4	5
kölcsönös tisztelet/megbecsülés	1	2	3	4	5
hasonló gondolkodás/értékrend	1	2	3	4	5
szerелеm	1	2	3	4	5
szülők, barátok véleménye	1	2	3	4	5
a jó szexuális kapcsolat	1	2	3	4	5
kompromisszumkészség	1	2	3	4	5

17. Most olyan tényezőket olvasok fel, amelyek befolyásolják az emberek házasságkötését. Kérem, ismét ötös skála segítségével válaszoljon, ahol az egyes azt jelenti, hogy nagymértékben rontja, az ötös, pedig azt, hogy nagymértékben javítja. Véleménye szerint hogyan befolyásolja a házasság az emberek...?
(Olvad föl az alábbi tényezőket!)

RANDOM SOROK

	nagymér- tékben rontja	rontja	nem befolyá- solja	javítja	nagymér- tékben javítja
anyagi helyzetét	1	2	3	4	5
boldogságát	1	2	3	4	5
szexuális életét	1	2	3	4	5
párkapcsolatának stabilitását	1	2	3	4	5
baráti, szülői kapcsolatait	1	2	3	4	5
kikapcsolódási, pihenési lehetőségeit	1	2	3	4	5

18. Mint azt Ön is bizonyára tudja, Magyarországon igen sok a válás. Kérem segítsen átgondolni – figyelembe véve az Ön esetleges tapasztalatát, ismerőseinek problémáit – mik lehetnek ennek az okai. Kérjük, válassza ki a legfontosabb tényezőt! Mit gondol, a válásokban mennyire játszhatnak közre a/az...? És mi a második legfontosabb? És a harmadik?
(Olvad föl az alábbi tényezőket!)

RANDOM SOROK

szexuálisproblémák
házastársi hűtlenség
érzelmek elmúlása
gyakori alkoholfogyasztás, kimaradozás
szülők, barátok hatása
kevés együtt töltött idő
munkanélküliség
családon belüli feladatmegosztásból eredő konfliktusok (pl. túl sok teher, házimunka jut az egyik félnek)
kevés kereset/alacsony jövedelem
családon belüli erőszak, bántalmazás

1. említés
2. említés
3. említés

Gyermekvállalás

19. Véleménye szerint hogyan befolyásolja a gyermek vállalása az emberek életét a következő területeken? Ötfokozatú skála segítségével válaszoljon, ahol az egyes jelenti, hogy nagymértékben rontja/korlátozza, az ötös pedig hogy nagymértékben javítja.
(Olvad föl az alábbi tényezőket!)

RANDOM SOROK

	nagymér- tékben rontja	rontja	nem befolyá- solja	javítja	nagymér- tékben javítja
anyagi helyzetét	1	2	3	4	5
boldogságát	1	2	3	4	5
szexuális életét	1	2	3	4	5
párkapcsolatának stabilitását	1	2	3	4	5
munkahelyi karrierjét	1	2	3	4	5
baráti, szülői kapcsolatait	1	2	3	4	5
kikapcsolódási, pihenési lehetőségeit	1	2	3	4	5

20. Ismét állításokat olvasok föl. Ön mennyire ért egyet a következővel?
(Olvad föl az alábbi állításokat!)

RANDOM SOROK

	egyálta- lán nem	kevésbé	nagyrészt	teljes mérték- ben
Házasság nélküli párkapcsolatban ugyanolyan kiteljesedett életet élhet az ember, mint egy házasságban	1	2	3	4
Jobb a válás, mint a rossz kapcsolatban élés	1	2	3	4
Legalább két gyerek kellene egy teljes családnak	1	2	3	4
Azért, mert gyereke van, nem adhatom fel az ambícióimat	1	2	3	4
A rossz kapcsolatban is ki kell tartani a gyerek érdekében	1	2	3	4
Az életben a család az, amire elsősorban számítani lehet	1	2	3	4
A családban ma is elsősorban a férfinak kell kenyérkeresőnek lennie	1	2	3	4
Az azonos neműek együttélése nem tekinthető családnak	1	2	3	4
Ha a társadalom azt szeretné, hogy több gyermek szülessen, jobban kellene támogatnia a gyermeket vállalókat	1	2	3	4

21. Ön szerint a gyermekvállaláshoz mennyire szükséges a/az...?
(Olvasd föl az alábbi állításokat!)

RANDOM SOROK

	nem szükséges				nagyon szükséges
megfelelő anyagi feltételek	1	2	3	4	5
megfelelő lakásviszonyok	1	2	3	4	5
támogató szülői/rokoni háttér	1	2	3	4	5
tanulmányok befejezése	1	2	3	4	5
biztos munkahely	1	2	3	4	5
szerelem	1	2	3	4	5
testi/lelki érettség, egészség	1	2	3	4	5
állam támogatása (pl: GYES, GYED, bölcsőde)	1	2	3	4	5
házasság	1	2	3	4	5

22. Dolgozik-e Ön, folytat-e kereső tevékenységet?

- 1 - igen
- 2 – nem

23. A következő kijelentések közül melyikkel tudná önmagát a leginkább jellemezni?

(Olvasd föl a válaszkategóriákat!)

- 1 – Vallásos vagyok, az egyház tanítását követem,
 - 2 – Vallásos vagyok a magam módján,
 - 3 – Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem,
 - 4 – Nem vagyok vallásos.
-
- 5 – Nem kíván válaszolni

8.3 A kérdezettel szociodemográfiai jellemzői

62. tábla: Khí-négyzet próba a megkérdezettek kora és a településfajta között

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,636 ^a	3	,131
Likelihood Ratio	5,607	3	,132
Linear-by-Linear Association	4,243	1	,039
N of Valid Cases	867		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 61,80.

63. tábla: Khí-négyzet próba a megkérdezettek kora és a családi állapot között

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	262,421 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	274,597	2	,000
Linear-by-Linear Association	242,180	1	,000
N of Valid Cases	868		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,50.

64. tábla: Khí négyzet próba: megkérdezettek kora és az anyák születési kora

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,999 ^a	2	,223
Likelihood Ratio	3,014	2	,222
Linear-by-Linear Association	2,978	1	,084
N of Valid Cases	868		

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,999 ^a	2	,223
Likelihood Ratio	3,014	2	,222
Linear-by-Linear Association	2,978	1	,084
N of Valid Cases	868		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,99.

65. tábla: Khí négyzet próba: megkérdezettek kora és a testvérek száma

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,877 ^a	3	,001
Likelihood Ratio	17,268	3	,001
Linear-by-Linear Association	1,392	1	,238
N of Valid Cases	868		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 36,46.

66. tábla: Khí négyzet próba: megkérdezettek kora és vallásosság

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,821 ^a	4	,019
Likelihood Ratio	11,784	4	,019
Linear-by-Linear Association	,056	1	,814
N of Valid Cases	866		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,86.

8.4 A házasságkötésre ható tényezők

67. tábla: Hány éves volt házasságkötéskor ?(ha több is volt, az elsőt vettük figyelembe)

Statistics		
18-29 évesek		
N	Valid	88
	Missing	412
Mean		24,82
Std. Deviation		2,428497
Range		16
Minimum		18
Maximum		34
Percentiles	25	23
	50	25
	75	27
Statistics		
30-40 évesek		
N	Valid	266
	Missing	102
Mean		25,07
Std. Deviation		3,124759
Range		19
Minimum		17
Maximum		36
Percentiles	25	23
	50	25
	75	27
Statistics		
50-65 évesek		
N	Valid	457
	Missing	43
Mean		22,55
Std. Deviation		3,981657
Range		34
Minimum		16
Maximum		50
Percentiles	25	20
	50	22
	75	24

8.5 Gyermek szám

68. tábla: Mennyi az Ön vérszerinti gyermekeinek száma összesen?

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	%	N	%	N	%
0	10	18	4	2	43	9
1	36	63	78	31	101	20
2	11	19	110	44	274	55
3			48	19	64	13
4+			9	3	18	4
Összesen	57	100	249		500	100,0

69. tábla: Mennyi az Ön közeljövőben születendő (már megfogant) gyermekeinek száma összesen?

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	%	N	%	N	%
0	40	70	232	93	0	100
1	16	28	16	7		
2	1	2				
3			1	0		
Összesen	57	100	249		500	100,0

70. tábla: Mennyi az Ön nevelt és/vagy örökbefogadott gyermekeinek száma összesen?

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	%	N	%	N	%
0	0	55	241	97	473	95
1	1	2	5	2	19	4
2			3	1	7	1
3			1	0	1	0
Összesen	57	100	249		500	100,0

8.6 Percepció – előnyök és hátrányok

71. tábla: Véleménye szerint hogyan befolyásolja a gyermek vállalása ...

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	%	N	%	N	%
az emberek anyagi helyzetét?						
1 nagy- mértékben rontja	72	14	42	11	2	0
2 rontja	323	65	222	61	34	7
3 nem befolyásolja	92	19	82	23	195	40
4 javítja	10	2	13	4	223	45
5 nagy- mértékben javítja	0	0	5	1	37	8
az emberek boldogságát?						
1 nagy- mértékben rontja	3	1	0	0	5	1
2 rontja	7	1	1	0	48	10
3 nem befolyásolja	42	8	38	11	155	32
4 javítja	178	36	116	32	227	46
5 nagy- mértékben javítja	267	54	209	57	54	11
az emberek szexuális életét?						
1 nagy- mértékben rontja	41	8	17	5	15	3
2 rontja	218	44	156	43	148	31
3 nem befolyásolja	206	41	169	46	205	42
4 javítja	27	5	20	5	96	20
5 nagy- mértékben javítja	5	1	2	1	19	4
az emberek párkapcsolatának stabilitását?						
1 nagy- mértékben rontja	8	2	1	0	5	1
2 rontja	27	5	28	8	17	3
3 nem befolyásolja	95	19	74	20	80	16
4 javítja	251	51	179	49	236	48
5 nagy- mértékben javítja	116	23	82	22	152	31
az emberek baráti, szülői kapcsolatait?						
1 nagy- mértékben rontja	4	1	1	0	2	0
2 rontja	54	11	33	9	52	11
3 nem befolyásolja	170	34	115	32	315	68
4 javítja	216	43	165	45	81	18
5 nagy- mértékben javítja	53	11	50	14	10	2
az emberek kikapcsolódási, pihenési lehetőségeit?						
1 nagy- mértékben rontja	80	16	47	13	33	7
2 rontja	266	54	187	52	262	54
3 nem befolyásolja	111	22	88	24	146	30
4 javítja	35	7	33	9	41	8
5 nagy- mértékben javítja	5	1	7	2	5	1
az emberek munkahelyi karrierjét?						
1 nagy- mértékben rontja	61	12	47	13	42	9
2 rontja	292	59	190	52	240	49
3 nem befolyásolja	129	26	114	32	163	34
4 javítja	14	3	11	3	34	7
5 nagy- mértékben javítja	1	0	1	0	6	1
Összesen	497	100	363	100	500	100,0

8.7 Gyermekvállaláshoz fontos tényezők

72. tábla: Ön számára a gyermekvállaláshoz mennyire lennének szükségesek, ill. ha már van(nak) gyermeke(i) mennyire voltak szükségesek ...

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	%	N	%	N	%
a megfelelő anyagi feltételek?						
1 nem szükséges	3	1	4	1	3	1
2 ..2..	14	3	16	4	7	1
3 ..3..	67	14	81	22	41	8
4 ..4..	167	34	133	37	104	21
5 nagyon szükséges	245	49	129	35	344	69
a megfelelő lakásviszonyok?						
1 nem szükséges	2	0	5	1	2	0
2 ..2..	8	2	12	3	7	1
3 ..3..	67	14	56	15	88	18
4 ..4..	143	29	145	40	157	31
5 nagyon szükséges	276	56	146	40	245	49
a támogató szülői/rokoni háttér?						
1 nem szükséges	12	2	13	4	12	2
2 ..2..	27	5	25	7	8	2
3 ..3..	114	23	103	28	101	20
4 ..4..	204	41	134	37	147	30
5 nagyon szükséges	139	28	88	24	226	46
a tanulmányok befejezése?						
1 nem szükséges	40	8	52	14	2	0
2 ..2..	25	5	28	8	7	1
3 ..3..	97	20	104	29	17	3
4 ..4..	131	26	106	29	106	21
5 nagyon szükséges	203	41	73	20	366	73
a biztos munkahely?						
1 nem szükséges	4	1	3	1	44	9
2 ..2..	14	3	15	4	30	6
3 ..3..	66	13	68	19	121	24
4 ..4..	146	29	106	29	133	27
5 nagyon szükséges	266	54	171	47	169	34
a szerelem?						
1 nem szükséges	2	0	2	1	3	1
2 ..2..	6	1	2	1	1	0
3 ..3..	50	10	37	10	10	2
4 ..4..	128	26	109	30	65	13
5 nagyon szükséges	310	63	211	58	421	84
a testi/lelki érettség, egészség?						
1 nem szükséges	1	0	0	0	9	2
2 ..2..	0	0	3	1	15	3
3 ..3..	25	5	22	6	128	26
4 ..4..	83	17	64	18	166	33
5 nagyon szükséges	387	78	274	76	179	36

Összesen	496	100	363	100	421	100,0
----------	-----	-----	-----	-----	-----	-------

73. tábla: Ön számára a gyermekvállaláshoz mennyire lennének szükségesek, ill. ha már van(nak) gyermeke(i) mennyire voltak szükségesek ... (folytatás)

	18-29 évesek		30-40 évesek		50-65 évesek	
	N	%	N	%	N	%
az állam támogatása						
1 nem szükséges	12	2	3	1	1	0
2 ..2..	42	8	36	10	5	1
3 ..3..	103	21	88	24	20	4
4 ..4..	183	37	110	30	82	16
5 nagyon szükséges	156	31	125	35	392	78
a házasság?						
1 nem szükséges	81	16	70	19	2	0
2 ..2..	48	10	24	7	6	1
3 ..3..	94	19	80	22	60	12
4 ..4..	98	20	64	18	155	31
5 nagyon szükséges	175	35	124	34	275	55
Összesen	496	100	363	100	421	100,0

8.8 Gyermekvállalás egyéb tényezőinek megítélése

74. tábla: Mennyire ért egyet a következő állítással:

	18-29 évesek		30-40 évesek	
	N	átlag	N	átlag
Legalább két gyermek kellene egy teljes családhoz?	497	2,40	363	2,73
Azért, mert gyermekem van, nem adhatom fel az ambícióimat?	497	2,80	363	2,67
Ha a társadalom azt szeretné, hogy több gyermek szülessen, jobban kellene támogatnia a gyermeket vállalókat?	497	3,44	363	3,54
Összesen	497		363	

8.9 Válás

75. tábla: Lehetséges válási okok említése első, másod és harmadsorban, életkori csoportok szerint¹⁶

Felsorolt válási okok	1. helyen			2. helyen			3. helyen			Említések együtt ^{a)}		
	18-29	30-40	50-65	18-29	30-40	50-65	18-29	30-40	50-65	18-29	30-40	50-65
	éves											
Szexuális problémák	14	17	39	40	47	22	50	29	16	104	94	77
Házastársi hűtlenség	104	84	86	87	56	81	77	49	58	268	188	225
Érzelmek elmúlása	121	93	74	85	50	67	57	47	70	263	191	211
Alkoholfogyasztás, kimaradás	23	14	78	46	43	96	54	31	74	123	88	248
Szülők, barátok hatása	2	9	8	7	1	16	16	23	21	25	33	45
Kevés együtt töltött idő	125	76	32	54	56	34	63	49	44	242	180	110
Munkanélküliség	10	4	64	26	21	76	24	11	68	60	36	208
Családon belüli munkamegosztásból eredő konfliktusok	41	31	15	68	52	21	68	61	50	177	144	86
Kevés kereset, alacsony jövedelem	17	13	47	27	17	56	44	29	47	88	59	150
Családon belüli erőszak, bántalmazás	41	23	57	51	20	31	26	30	52	118	74	140
Összes említés	498	365	500	491	363	500	479	359	500	1468	1087	1500
Az említések %-ában												
Szexuális problémák	2,8	4,8	7,8	8,1	13,0	4,4	10,4	8,2	3,2	7,1	8,6	5,1
Házastársi hűtlenség	20,9	22,9	17,2	17,7	15,4	16,2	16,1	13,7	11,6	18,3	17,3	15,0
Érzelmek elmúlása	24,3	25,6	14,8	17,3	13,8	13,4	11,9	13,1	14,0	17,9	17,6	14,1
Alkoholfogyasztás, kimaradás	4,6	3,9	15,6	9,4	11,8	19,2	11,3	8,7	14,8	8,4	8,1	16,5
Szülők, barátok hatása	0,4	2,5	1,6	1,4	0,3	3,2	3,3	6,3	4,2	1,7	3,0	3,0
Kevés együtt töltött idő	25,1	20,7	6,4	11,0	15,4	6,8	13,2	13,6	8,8	16,5	16,6	7,3
Munkanélküliség	2,0	1,0	12,8	5,3	5,9	15,2	5,0	3,0	13,6	4,1	3,3	13,9
Családon belüli munkamegosztásból eredő konfliktusok	8,2	8,6	3,0	13,8	14,3	4,2	14,2	16,9	10,0	12,1	13,2	5,7
Kevés kereset, alacsony jövedelem	3,4	3,6	9,4	5,5	4,6	11,2	9,2	8,2	9,4	6,0	5,4	10,0
Családon belüli erőszak, bántalmazás	8,2	6,4	11,4	10,4	5,6	6,2	5,4	8,4	10,4	8,0	6,8	9,3
Összes említés	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹⁶ Az említések %-ában., az 1-3 helyen tett említések átlaga.